

Högskolan i Halmstad
Sektionen för Hälsa och Samhälle
Sociologi C, 61 – 90 p
Höstterminen 2008

En studie av mobiltelefonens inverkan på den sociala interaktionen

Författare: Maria Grundén
Anna Johansson

Handledare: Eva Schmitz
Examinator: Åke Nilsén

Abstract

Mobiltelefoner har blivit ett alltmer dominant inslag i vår tillvaro och genomslagskraften verkar öka och med den följer vissa konsekvenser som påverkar vårt sociala umgängesmönster. Vi har därför studerat hur denna kraftfulla artefakt påverkar individens sociala samspel och ömsesidighet. Genom enkäter, dagböcker och observationer har vi förberett och genomfört gruppintervjuer och individuella intervjuer för att bl.a. kunna se skillnader i den sociala interaktionen från möten ansikte-mot-ansikte till att bara skicka ett kort textmeddelande via mobilen. Vi har huvudsakligen utgått från Gser och hans sociologiska teori om mobiltelefonen men vi har även med utgångspunkt i olika teorier om social interaktion av Asplund, Berger & Luckmann, Goffman och Giddens samt kommunikation av Thompson, analyserat mobiltelefonens inflytande på det sociala samspelet.

Våra slutsatser har blivit att mobiltelefonen har inneburit små smygande förändringar i vår tillvaro som många inte lägger märke till utan ser som självklara, samt att interaktionen via mobiltelefon skiljer sig avsevärt från möten ansikte-mot-ansikte men har en kompletterande och kanske utökande effekt hos många människor. Det framkommer att huvuddelen av våra informanter verkar föredra att mötas och uppleva andra människor ansikte-mot-ansikte men att även kunna använda sina mobiler parallellt med detta. I övrigt verkar mobiltelefonen innebära en mängd praktiska lösningar som att kunna ändra sina planer på stående fot, hålla kontakt med nära och kära oavsett tid och rum samt en ökning av sociala kontaktnät i form av flyktiga telefonnummer i mobilens kontaktbok. Ibland verkade populariteten mätas med antalet adresser i telefonboken.

Nyckelord: sociologi, mobiltelefon, sms, social interaktion, ansikte-mot-ansikte, kommunikation.

Innehållsförteckning

INLEDNING	5
SYFTE.....	6
FRÅGESTÄLLNINGAR.....	6
<i>Avgränsning</i>	6
BAKGRUND	7
HISTORIA.....	7
TIDIGARE FORSKNING	9
1. ÖKANDET AV PRIMÄRA, SPECIELLA SOCIALA BINDNINGAR.....	9
2. TID OCH RUM.....	10
3. MOBILA MEDDELANDE-INDIVIDER.....	11
4. ROLLER.....	11
TEORIER	12
”TOWARDS A SOCIOLOGICAL THEORY OF THE MOBILE PHONE”.....	12
SOCIAL INTERAKTION.....	14
SOCIALA ROLLER.....	15
KOMMUNIKATION SOM EN SOCIAL INTERAKTION.....	16
METOD	18
KVALITATIV METOD.....	18
<i>Forskningsintervjun</i>	19
TILLVÄGAGÅNGSSÄTT.....	19
<i>Enkät</i>	20
<i>Intervjuer</i>	21
<i>Deltagande observation</i>	24
<i>Dagbok</i>	25
HERMENEUTIK.....	25
FÖRFÖRSTÅELSE, VALIDITET SAMT NÄRHET OCH DISTANS.....	26
ETISKA ASPEKTER.....	27
EMPIRI	28
ENKÄTER.....	28

SOCIAL BETYDELSE	28
<i>Emil, Lisa, Kajsa och Oscar - 15 år</i>	28
<i>Ove, Bo och Ann – 18 år</i>	30
<i>Rita 25</i>	31
<i>Mikael 30+</i>	32
<i>Eva 40+</i>	34
<i>Per 50+</i>	35
PRAKTISK BETYDELSE	36
<i>Emil, Lisa, Kajsa och Oscar - 15 år</i>	36
<i>Ove, Bo och Ann – 18 år</i>	36
<i>Mikael 30+</i>	37
<i>Eva 40+</i>	38
<i>Per 50+</i>	38
ANALYS	39
1. ÖKANDET AV PRIMÄRA, SPECIELLA SOCIALA BINDNINGAR.....	39
2. TID OCH RUM	44
3. MOBILA MEDDELANDE-INDIVIDER	45
4. ROLLER	47
REFLEKTIONER.....	50
REFERENSER	52

Inledning

Den viktigaste upplevelsen av andra äger rum i den situation då vi står "ansikte-mot-ansikte", face-to-face, vilket är prototypen för social interaktion. Alla andra fall är avledningar av den (Berger, P.L. & Luckmann, T., 2003:41).

Till den moderna reflexiviteten hör ett kommunikationsmedel som är snabbt och som gör att människan ständigt är anträffbar för att kunna fatta snabba beslut. Drygt 9 av 10 individer använder mobiltelefon i Sverige, oavsett om det är för privat bruk eller via arbetet. Användandet sjunker i åldrar och barnen får sin första mobiltelefon vid 10 – 12 års ålder (www.pts.se). Det verkar finnas ett beteendemönster som anpassar sig efter användandet av mobiltelefonen eftersom en stor del av tillvaron är uppbyggd på olika sätt kring detta kommunikationsmedel. Den sociala kontakten som sker ansikte mot ansikte, dvs. när alla våra sinnen är närvarande, kan därmed förändras vilket i sin tur kan innebära att vi övergår från ett traditionellt umgänge till ett virtuellt sådant. Alternativt umgås vi parallellt både virtuellt och fysiskt genom att skicka textmeddelanden/prata i mobiltelefonen under tiden vi möter varandra ansikte-mot-ansikte. Vårt intresse för företeelsen uppstod bl.a. genom att iaktta ungdomars beteende i vår närhet där mobiltelefonen tenderat att ta en allt större plats i tillvaron som en virtuell fritidsgård med allt vad det innebär. Därigenom fick vi även upp ögonen för vårt eget beteende och andra människors mobiltelefonanvändande och hur det kan påverka vårt sociala samspel.

Mobiltelefonen skapar bl.a. behovet av att vara tillgänglig mesta delen av dygnet pga. dess rationaliseringseffekt avseende tid och rum. Vi behöver inte längre vistas i samma rum eller mötas på bestämda tider för att kunna interagera med andra människor. Detta i sin tur kan innebära dels en påfrestning, dels ett beroende som överstiger själva nyttan med mobiltelefonen. Det skapar ett beteende där tillgängligheten blir viktigare än vårt elementära behov av att bli bekräftade av andra människor ansikte-mot-ansikte. Vi verkar gå från ett kollektivt socialisationsmönster med nyanserat och multikulturellt utbyte till ett mer snävt umgänge med våra signifikanta andra ständigt närvarande via vår telefonbok. Med kulturellt utbyte menar vi det antropologiska begreppet, dvs. den socialiseringsprocess som pågår i vårt umgänge med andra individer och vårt elementära behov av att få svar på

våra frågor. Här väcktes vårt intresse för hur detta fenomen har utvecklats och var skillnaden i behov ligger hos dem som inte haft tillgång till mobiltelefon under sin ungdom och de som praktiskt taget föds med en i örat.

Syfte

Vårt syfte med denna undersökning är att studera och undersöka *hur* och *om den sociala interaktionen* under mobiltelefonens inflytande i vårt samhälle har förändrats.

Frågeställningar

- Vilken social roll spelar mobiltelefonen i vår tillvaro idag?
- Vilka förändringar sker i den sociala interaktionen?
- Hur ser skillnaderna ut i en social interaktion om du uttrycker dig i text, samtalar i telefon eller möts ansikte-mot-ansikte?

Avgränsning

Medierad kommunikation förutsätter enligt Thompson, J.B. (2004:109) ”bruket av ett tekniskt medium”, dvs. ”papper, elektriska ledningar, elektromagnetiska vågor etc.” Detta innefattar i så fall både Internet, böcker, mobiltelefoner, TV, radio och andra liknande verktyg. Vi har valt att begränsa oss till mobiltelefonens inverkan eftersom den för oss verkar vara ett högst dominant inslag i dagens kommunikationshandlande mellan individer.

Bakgrund

Historia

Innan telefonen uppfanns var det ansikte mot ansikte – möten som var samtalets förutsättning. Utan möten människor emellan ingen dialog och inga utbyten av tankar, information, idéer etc. Varje samtal som ägde rum vid den här tiden (1860-talet och tidigare) krävde att människor avsatte tid till att träffas. Om samtal mellan personer som bodde några mil ifrån varandra skulle äga rum berodde till stor del på vilken klass man tillhörde, dvs. om det fanns pengar eller inte (Garnet, 2005).

För att kunna konkurrera med dagstidningarna för att få ut information till människor började man på 1870-talet använda sig av att telegrafera. I första hand var det företag och myndigheter som kommunicerade genom att telegrafera. Privatpersoner började använda sig av att sända bud med någon annan om de inte själva hade tid att besöka någon de ville tala med. Med bud menas att en person dikterar ett meddelande till en andra person, som i sin tur tar sig till den person som ska få meddelandet och talar om budskapet till denna/denne. Det här kom allt mer och mer att ersättas med att skicka brev. Genom telefonen och telegrafen förändrades bland annat upplevelsen av tid och det geografiska rummet, som upplevdes mycket mindre än tidigare (ibid).

En man vid namn Jens Hopstock, som var norsk ingenjör ringde det första samtalet i Sverige i augusti 1877, ganska så exakt ett och ett halvt år efter Alexander Graham Bell tagit patent på sin uppfinning: Telefonen! Under hösten 1877 sattes telefonledningar upp och de första företagen och privatpersonerna skaffade sig telefon. Det första riktiga telefontätet i Sverige kom i Stockholm år 1880 och under hösten samma år kom den första telefonkatalogen med hela 156 abonnenter. Det kom att finnas många telefonföreningar i Sverige som byggde egna små telefontät. En anledning till att telefonen spreds snabbt i Sverige var att Bell inte ansökt om patent på sin uppfinning i Sverige. Det gjorde istället en man vid namn Lars Magnus Ericsson, dels för att lagstiftningen i Sverige sa att den som ville kunde bygga och driva ett telefontät, dels för att staten inte var något hinder och för att det fanns ett företag, L. M Ericsson som kunde leverera den tekniska utrustningen som

krävdes för att driva en telefonförening eller bolag. År 1889 var Sverige redan ett telefonland (ibid).

Redan 1901 användes den trådlösa kommunikationen, men dock bara mellan fartyg. År senare, 1919, hade man även kontakt med luftskepp genom trådlös kommunikation. Det handlade ännu om att telegrafera. Det dröjde till 1940-talet innan telegraferna utvecklades och den första mobilen tog form. Man kunde dock bara ringa dem som fanns på samma frekvens i telefonnätet. Sverige fick sitt första automatiskt mobila system i mitten av 1950-talet, medan USA fick sitt i slutet av 1960-talet. Televerket ansåg redan 1969 att dåtidens teknik inte räckte till för att kunna bygga ut systemets täckningsområde, utan etablerade en nordisk arbetsgrupp, NMT (Nordisk Mobil Telefoni). Det tog ca ett år för NMT att ta fram ett nytt förslag på ett nytt automatiska mobiltelefonnät. Det handlade om att abonnenterna själva skulle äga sin telefon och att den skulle kunna användas i olika länder. 1977 bestämde sig NMT för att Ericssons digitala växel- system skulle användas som bas för att kunna genomföra detta. Inte förrän 1986 kom det ”apparater” som förtjänades att kallas bärbara (Johnson, 2001).

År 2000 fanns det 5.7 miljoner mobiltelefonabonnenter i Sverige och utbudet i GSM:s¹ tjänster hade några år tidigare utökats med bland annat sms (Short Message System). Sms är ett sätt att skicka textmeddelanden mellan två mobiltelefoner genom att utnyttja en del av de digitala signalerna. I ett meddelande får det plats 160 tecken vilket fungerar i realtid, dvs. mottagaren får meddelandet i bästa fall några sekunder efter att det sänts. Under januari månad 2001 skickades det cirka 16 miljarder SMS i världen! (ibid). Jämförelsevis skickades under nyårsnatten 2008/2009 över 24 miljoner sms i Sverige mellan kl. 00.00 och kl. 06.00 enligt Telia Sonera (www.teliasonera.se, 2009).

¹ GSM (Global System for Mobile Communication) är ”andra generationens mobiltelefoni” och förkortas 2G (PTS, 2009)

Tidigare forskning

När det gäller tidigare forskning om just mobiltelefonens inflytande i människans sociala interaktioner finns det en mängd intressant material. Vi hittade en hel del uppsatser i ämnet, framför allt inom områden som kultur och kommunikation samt socialantropologi. Inom sociologi finns det en hel del om hur Internet har skapat interaktionsformer som skiljer sig från våra möten ansikte-mot-ansikte. Förutom detta hittade vi en del relevanta vetenskapliga artiklar och studier som tar upp ämnen som lyfter fram våra informanternas syn på mobiltelefonanvändningen och dess påverkan på det sociala samspelet.

Hans Geser, professor i sociologi vid universitetet i Zürich, Schweiz, har i sin senaste forskning fokuserat på den sociokulturella innebörd som datanätverk och digital kommunikation har. Utifrån detta utvecklar han en sociologisk teori om mobiltelefonens påverkan. Geser menar bl.a. att i och med mobiltelefonens ökade användning har forskning visat att tillgänglighet tvingar oss människor, att ta på oss rollen som *ständig rörliga bärare* av meddelanden (Geser, 2006). Mobiltelefonen kan dessutom i sin kraft av mobilt, personligt kommunikationsmedie skapa små informella sociala nätverk, vilka i sin tur hämmar den sociala reproduktionen när det gäller att skapa nya bekantskaper. Som ett exempel lyfter Geser fram en iakttagelse från ett café i Paris där han såg att ingen längre läser tidningarna som finns upphängda på väggen utan alla var upptagna med att interagera med sin mobiltelefon. På detta vis menar han att alla har sina egna socialisationsagenter i mobilen (ibid).

Vi har valt att utgå en del från denna teori och utveckla denna med hjälp av våra informanternas förhållningssätt till mobiltelefonens inverkan i deras vardagsliv. Geser menar vidare att mobiltelefonen är anti-evolutionär på minst fyra sätt. Vi presenterar därför nedan dessa fyra kategorier för att senare återkomma till dem i vår analys. För att få ett bredare perspektiv på vår presentation har vi kompletterat med annan forskning under respektive kategori.

1. Ökandet av primära, speciella sociala bindningar

Geser menar att även om den fasta telefonen har hjälpt till att etablera och behålla kontakten inom den nära vän- och familjekretsen, så har mobiltelefonen ännu mer effektivt

skapat nära och trofasta "communities". Detta sker enligt Geser genom att vi mer eller mindre flyr in i våra kontaktböckers mer begränsade och högst familjära och förutsägbara samt självkontrollerande sociala relationer (ibid). Å andra sidan menar vi att telefonboken kanske är densamma rent kvalitativt även om den innehåller fler namn och inte rensas lika ofta som en rent fysisk adressbok kunde hanteras på sin tid.

Avseende sociala bindningar har även Dr. Fraser Reid och Donna Reid, psykologer vid University of Plymouth, fokuserat på sms och dess psykologiska och sociala effekter i sin artikel "Insights into the Social and Psychological Effects of SMS Text Messaging". De menar att det finns en klar skillnad mellan "Textare" och "Samtalare" i sättet de använder mobilen och i deras underliggande motiv. De fann t.ex. att Textare verkade knyta starkare band till små nätverk som bestod av en *egen social ekologi* (Reid & Reid, 2004).

2. Tid och rum

Geser menar att mobiltelefonerna innebär att vi inte behöver planera våra möten i god tid längre utan att de kan planeras och arrangeras om i sista stund. Detta innebär att en ny informell social interaktion skapas som är av mer ad hoc-karaktär vilket beror på kortsiktiga förändringar av omständigheter, möjligheter eller subjektiva behov och sinnelag. Vidare innebär detta att vi blir avbrutna när som helst och av vem som helst för att vi prioriterar mobiltelefonen i de flesta sammanhang. Dessa sociala omständigheter blir som konstruerade realtidssystem där allting som sker är avhängigt ständigt pågående händelseförlopp runtomkring oss i nuet (Geser, 2006). Här menar vi att man å andra sidan alltid har ett val att stänga av mobiltelefonen och därmed disciplinera sig fram till en tillvaro där vi själva styr över vår tid.

När det gäller frågan om tids- och rumsaspekten samt uppfattningen av det fysiska nuet hävdar James E. Katz, professor i Kommunikation och chef för "Center for Mobile Communication Studies" vid Rutgers universitet, USA att denna i hög grad förändras pga. mobiltelefonen. Exempelvis menar Katz att dagens sätt att planera tiden förändras med användandet av mobiltelefonen och sker mer kortsiktigt (Katz, 2006)

3. Mobila meddelande-individer

Förr i tiden fick människor ta sig till en plats för att träffa någon eller när de skulle ringa ett telefonsamtal för att få tag på en person. Geser menar att här fanns institutioner (t ex den fasta telefonen i hemmet, på arbetet eller en telefonkiosk) som en slags överbyggnad till de kommunikationsinstanser som man försökte nå. Idag når man personen direkt istället utan något beroende av en institution med tanke på att alla mer eller mindre har mobil idag, vilket gör att varje individ är sin egen institution. På detta sätt har bl.a. skolan krav på sig att tillåta mobiltelefoner hos eleverna då deras föräldrar kräver att kunna nå sina barn när som helst. Visserligen är vi kanske som vandrande ”meddelande-individer” men å andra sidan finns det ett personligt val att inte låta sig styras av detta utan att välja ”mobilfri” tid och plats (Geser, 2006).

Denna mobila tillgänglighetsfaktor som Geser talar om hävdar J. P. Roos, sociolog och professor i Social Policy vid universitetet i Helsingfors, är ett negativt argument som oftast förknippas med mobiltelefoner. Tillgängligheten kan upplevas som en slags yttre kontroll från arbetstagare, föräldrar, klienter, äkta makar etc. (Roos, 2003).

4. Roller

Mobiltelefonen kräver i sin funktion att individen är tillgänglig nästan hela tiden även om tillvaron redan kräver hög mobilitet och aktivitet. Ett sätt att se detta, är att mödrar kan bära med sig mobiltelefonen som en förlängd navelsträng till sina barn och därmed aldrig förlora kontakten med dem. På detta sätt och paradoxalt nog cementerar mobilen snarare traditionella former av arbetsfördelning mellan könen eftersom modern fortfarande kan vara den primära vårdnadshavaren även om hon arbetar (ibid). Å andra sidan menar vi att fäderna i lika hög grad blir tillgängliga och här kan i så fall rollerna lika gärna bli ombytta.

Roller kräver ju också en form av framträdande och Katz (2006) beskriver i sin artikel ”Mobile Communication and the Transformation of Daily Life:..” hur mobiltelefonen styr vår kroppskoreografi bland andra människor och på publika platser. Han menar att tidigare telefonanvändning skedde på bestämda platser och mer avskilt men med mobiltelefonen invaderas allas tillvaro oavsett man vill eller inte.

Teorier

Social interaktionen för oss betyder samvaro eller umgänge med andra människor och har därmed en varierad betydelse, framför allt med tanke på kontexten men även med tanke på vem eller vilka som ingår i interaktionen. Vi interagerar med andra människor på olika sätt beroende på vem vi pratar med, vilken ålder människan ifråga har, vilken situation vi befinner oss i och vad vi skall interagera om. Detta gör att vi ikläder oss olika sociala roller för olika tillfällen. Den optimala interaktionen sker enligt oss då utbytet mellan människor befruktar nya idéer och problemlösningar. I vårt syfte att studera mobiltelefonens inflytande på den sociala interaktionen har vi dels valt teorier som täcker upp det sociologiska begreppet "social interaktion" där vi även inkluderat sociala roller, dels teorier som berör själva mobiltelefonens inflytande över den sociala interaktionen vilken huvudsakligen bygger på kommunikationen mellan individerna. När det gäller den senare finns många teorier att utgå ifrån, bl.a. Manuel Castells teori om det framväxande nätverkssamhället, Jürgen Habermas teori om det kommunikativa handlandet. Till stor del ligger Habermas teorier om kommunikativt handlande till grund för den sociala interaktionen men vi kom fram till att andra teorier om medierad kommunikation låg närmare till hands eftersom vi i första hand studerar mediets inflytande över den sociala interaktionen.

Vi har tidigare presenterat Geser och hans senaste forskning men i hans publikation "Towards a sociological theory of the Mobile Phone" (2004) finns relevanta teorier som vi väljer att ta upp under detta kapitel för att kunna fördjupa och bredda perspektivet på vår studie. Därför valde vi att huvudsakligen utgå från professor Hans Geser men vi kommer även att utgå från Johan Asplund, Peter L. Berger & Thomas Luckmann, Erving Goffman och Anthony Giddens, avseende social interaktion samt även sociologen John B. Thompson, verksam i Cambridge som i sin bok "*Medierna och moderniteten*" uppmärksammat modern kommunikation och dess utveckling.

"Towards a sociological theory of the mobile Phone"

Hans Geser (2004) har i sin tredje utgåva av sitt förslag till teori av mobiltelefonen som socialt fenomen sammanställt det inflytande fenomenet har på dels samhällets system, dels individens tillvaro, vilket även vår studie belyser. Han börjar med att ta upp mobiltelefonens innovativa potential i ett evolutionärt perspektiv och menar att dess högsta

möjligheter ligger i att engagera människor i kommunikation över både tid och rum och fortsätter med att utveckla den innebörd som mobilen har i människans tillvaro på olika nivåer. Ur individens synpunkt var det primära motivet för att skaffa en mobiltelefon för att kunna bli nådd eller kunna nå sina nära och kära i nödsituationer. Utvecklingen har däremot visat att användningen gått från extraordinära och oväntade till vardagliga och väntade situationer.

När det gäller sociala bidningar menar Geser vidare att det skett en ökning av omvårdande emotionella samtal som förmedlar omtanke, solidaritet och ger vidare uttryck för närhet, empati och kärlek. Vi använder mobiltelefonen att uttrycka vår existens i högre grad än vi någonsin kunnat med något annat medie genom att skicka ett sms eller ringa ett kort samtal bara för kontaktens skull, inte för själva meddelandets skull. Här påvisas också den besvikelse och övergivenhet som kan uppstå när mobiltelefonen är tyst. En grad av närhet/distans ser Geser i att mobilanvändare distanserar sig i förhållande till sin närmsta närhet genom att använda mobiltelefonen i större folkmängder och därigenom signalera sin sociala tillhörighet till den man talar med i mobilen. Den fungerar ibland som en symbolisk livvakt och används i dessa lägen främst av kvinnor. Jämför man med att läsa tidningen eller lyssna på MP3-spelare så är detta ett ganska offensivt sätt att markera sitt icke-engagemang då man stör andra runtomkring (ibid:9). Man visar respekt mot sitt sällskap och markerar det sociala tillfällets dignitet genom att stänga av sin mobiltelefon. En gest som blivit en slags osynlig regel bland mobilanvändare.

Mobiltelefonen ökar vårt sociala kontaktnät genom att vi stundtals kommer i kontakt med människor som vi normalt sett inte umgås med, t.ex. när vi söker arbete, bostad, etc. Dessa kontakter tenderar att fastna i telefonboken och ligga kvar som en brygga över till nästa kontaktnät. Den tenderar också att vara en slags grindöppnare för möten ansikte-mot-ansikte vilket gäller såväl sms som mobilsamtal. Sms fungerar också som en slags förhandsannonsering av skvaller som sedan utvecklas i möten ansikte-mot-ansikte eller via telefonsamtal där utförligare beskrivningar kan ske (ibid:17).

Geser belyser vidare frigörelseaspekterna med mobiltelefonen där en utav konsekvenserna kan vara att individen kommer att bli mindre angelägen att lära sig social kompetens

exempelvis för att anpassa sig efter oförutsedda händelser eller att delta plötsligt i konversationer inom oförutsägbara ämnen eller att snabbt bilda sig en uppfattning om människor vi just mött eller att anpassa vårt sociala beteendemönster till att bli behagligt tillsammans med andra. Detta kan leda till att självförtroendet undermineras hos människan och vi får svårare att förlita oss på vår egen uppfattning om saker och ting eftersom vi hela tiden är uppkopplade med andra människor (ibid).

Social interaktion

Social interaktion tillhör ett utav de mest centrala begreppen inom sociologin. Det finns en mängd olika definitioner av själva begreppet men enklast kan det förklaras som: ”Samspel mellan personer och grupper” (Psykologilexikon, 2005). Johan Asplund talar om ”*social responsivitet*” som den mest elementära formen av social interaktion och som handlar om ”människans sällskaplighet och hennes benägenhet att svara när det ställs frågor till henne” (Asplund, 1987:29). Själva responsiviteten är en slags allmän svarsbenägenhet och innefattar vår vilja att svara och ställa frågor, att sända ut signaler för att få svar. Vi kan enligt Asplund endast genom träning undvika att svara på frågor och detta gäller inte bara språklig kommunikation utan även mimik, gester, skratt – det är svårt att hålla sig neutral. ”*Asocial responslöshet*” blir då motsatsen, t.ex. stumma interaktioner (bestraffning) t.ex. situationer vi undviker genom att gömma oss bakom ett mobiltelefonsamtal eller när vi varken svarar på ett mobilsamtal eller ett sms. Asplund talar vidare om begreppet ”*asocial pratsamhet*” som är när vi bara talar om vårt eget och inte lyssnar på vad den andre har att säga, vilket kanske kan härledas till den koreografi som enligt Katz (2006) förekommer i större folkmängder när individer som talar i sin mobiltelefon har ett särskilt rörelsemönster för att den sociala interaktionen ska flyta så smidigt som möjligt.

När vi har möten ansikte-mot-ansikte med mobiltelefonen är vi mottagliga för inkommande samtal. Detta kan orsaka stress och irritation – samtalen kommer vid oberäkneliga tidpunkter samt att vi verkar ha en djupt inrotad känsla av att vi alltid måste svara när det ringer. Dessutom så uppstår, när vi svarar, ytterligare en konversation separerad från den som pågick vilket gör att det inkommande samtalet avbryter all pågående social interaktion i det lokala rummet (Geser, 2004:22).

Sms kan vidare enligt Geser liknas vid en kanal för lägsta graden av social interaktion. Han menar i den bemärkelsen att man inte kan reagera omedelbart på samtalet eller meddelandet, t.ex. om vi sitter i bilen eller står i en kö någonstans. Fördelen är dock att vi kan välja när svaret ska skickas. Det finns dock en mer privat aspekt med sms, det är ingen annan som märker vad som står i meddelandet eller behöver märka att det kommer ett sms. En fördel för blyga människor och ger dessutom uttryck för korta sammanfattade budskap eftersom det bara ryms 160 tecken. Högst funktionellt för en ökad perifer bekantskapskrets som kontaktas sporadiskt men som kan ha en viss potential för framtida behov. Å andra sidan krävs väldigt lite psykologisk ansträngning och engagemang vilket kan skapa mer och mer ytliga sociala kontaktnät (ibid:19). Textmeddelanden kan också sparas och därmed bidra till en form av delad kultur bland människor.

Sociala roller

Enligt Erving Goffman är interaktion ”individernas ömsesidiga inflytande på varandras handlingar och sätt att fungera när de befinner sig i varandras omedelbara fysiska närvaro” (Goffman, 2004:23). Individens rollutförande eller framträdande upplevs och framställs huvudsakligen tillsammans med relevanta åskådare (Goffman, 1969). Här talar Geser (2004) om rollen som ”bystander”. Som exempel menar han när vi är upptagna med mobiltelefonen i större folkmängder så signalerar vi till andra bystanders runtomkring att vi är upptagna och inte tillgängliga för någon kontakt. Här kan mobiltelefonanvändare också avbryta en pågående interaktion och försätta närvarande personer i rollen som bystander när han eller hon svarar i sin mobil. Bystandern får rollen som åskådare vare sig han eller hon vill eller inte (ibid:24).

Goffman använder sig vidare av begreppet intrycksstyrning för att förklara hur vi anstränger oss för att omgivningen ska få den uppfattning som vi önskar. Goffman jämför samhället med en scen där vi människor spelar roller antingen ”backstage” eller ”frontstage” samt hur vi anstränger oss för att behålla vårt rätta ansikte utåt. Han beskriver vidare hur vi försöker skydda vårt sociala själv genom att sätta upp gränser runt omkring oss, s.k. territorier eller en personlig sfär som omger kroppen och om någon blir alltför närgången skapar detta en känsla av obehag (Andersen, H. & Kaspersen, L.B., 2003:250ff).

Geser menar på liknande vis att vi alla utöver en slags ”*stage phoning*” när vi använder mobilen i publika sammanhang (Geser, 2004:24).

Enligt Geser hjälper mobiltelefonen individen att minska antalet roller genom den komplexa sociala omgivningen och dess förutsättningar dels genom att vi ökar kapaciteten att koordinera olika roller, dels genom att befästa redan etablerade roller. I det första fallet innebär ju mobiltelefonen att vi växlar olika roller även fast vi befinner oss på samma plats, därför kan mamman vara mamma även på jobbet, doktorn vara doktor även på en privat middag osv. En slags frihet att utföra parallella handlingar med hjälp av mobiltelefonin. Å andra sidan kan roller befästas genom att en mamma alltid blir en mamma oavsett vilken situation hon än befinner sig i (Geser, 2004:23).

Kommunikation som en social interaktion

Peter L. Berger & Thomas Luckmann (1966:35) talar om vardagslivets verklighet som en värld som vi delar med andra och som inte kan existera om vi inte interagerar och kommunicerar med andra. Den viktigaste och ursprungliga formen för all social interaktion är ansikte-mot-ansikte som innefattar en tids- och rumslig gemenskap och en omedelbar medvetenhet om den andra personen som vi upplever med alla våra sinnen. Denna omedelbarhet försätter alla andra former av interaktion till en avlägsenhet (ibid:41).

John B. Thompson (1995) argumenterar för att kommunikationsmedier av olika slag alltid varit en stor del av det moderna samhällets framväxt och att man måste inse att bruket av dessa medier skapar nya former av handling och interaktion i den sociala världen. Detta föder i sin tur nya sociala relationer som ger ett nytt sätt att se på sig själv och andra. Vi hamnar i en interaktion som förvandlar den rumsliga och tidsliga delen av det sociala livet och vi skapar nya sätt att umgås och interagera som inte längre är kopplat till en gemensam plats.

Thompson skiljer mellan tre typer av interaktion: ansikte-mot-ansikte-interaktion, medierad interaktion samt medierad kvasiinteraktion (t ex TV, olika massmedia etc.), vilket vi presenterar i tabellen enligt nedan. Vi kommer dock inte att uppmärksamma medierad kvasiinteraktion i vår analys och kommer därmed anpassa tabellen efter vårt syfte.

Egenskaper	Interaktion ansikte mot ansikte	Medierad interaktion	Medierad kvasiinteraktion
Rum-tid-struktur	Samtidig närvaro; delat referenssystem i tid och rum	Separation av kontexter; ökad tillgänglighet i tid och rum	Separation av kontexter; ökad tillgänglighet i tid och rum
Omfattning av symboliska signaler	Mångfald av symboliska signaler	Begränsad omfattning av symboliska signaler	Begränsad omfattning av symboliska signaler
Handlingsinriktning/	Inriktad på specifika andra	Inriktad på specifika andra	Inriktad på en obestämd mängd potentiella mottagare
Dialogisk/monologisk	Dialogisk	Dialogisk	Monologisk

Typer av interaktion (Thompson, 2001:112)

Den sociala interaktionen har vidare förändrats genom att teknologiska framsteg inom olika kommunikationssystem (både fysisk och verbal) har gjort att vi idag har krympt tiden och därmed förändrat det sociala samspelsmönstret (Giddens, 2003). Idag kan vi vara ständigt tillgängliga och är i stort oberoende av både tid och rum. Vi kan kommunicera med människor över hela världen och när som helst under dygnet. Möten kan ske med fler deltagare och inom fler områden än vad som vore möjligt med motsvarande möten ansikte-mot-ansikte. En risk finns dock att människor isolerar sig i takt med att det sociala livet går snabbare och att samspelet sker med tekniska artefakter istället för mellan människor. Den kommunikation som sker idag med hjälp av mobiltelefonen t.ex. ger upphov till större missförstånd och oklarheter än traditionella former av möten via ansikte-mot-ansikte (ibid).

Metod

Kvantitativa metoder kan ibland ses som statiska och konserverande medan kvalitativa metoder uppfattas som mer dynamiska och samhällsförändrande (Sjöberg, 1999:15). I vår studie har vi valt att i huvudsak använda den kvalitativa forskningsmetoden. Däremot gjorde vi inledningsvis en undersökning i form av en enkät för att få en grundläggande uppfattning om individers inställning till och användningen av mobiltelefoner. Eftersom det enligt Alvesson & Deetz (2000:66f) kan ligga en viss tvivelaktighet i hur ett kryss i en enkät kan symbolisera ett beteende har vi lagt vår tyngdpunkt på djupintervjuer. Vi har även fört dagbok under en vecka över vår egen mobiltelefonanvändning och gjort en del observationer då fenomenet är så allmänt förekommande att det blev svårt för oss att undvika att reflektera över händelser som skedde kring oss dagligen.

Kvalitativ metod

För att få fram så mycket information som möjligt för att täcka upp de områden som finns mellan teknik och människa i vår studie av mobiltelefonens inflytande över människans sociala interaktion har vi valt den kvalitativa metoden. Alla har ett förhållande till sin mobiltelefon och har även tankar som sträcker sig utanför den och dess inflytande, vilket vi kunde få reda på genom att använda oss av djupintervjuer. En kvantitativ undersökning skulle inte kunna motsvara den information vi var ute efter men fungerade bra som grund och allmän överblick i hur stort intresset skulle vara hos eventuella informanter.

Kritisk samhällsforskning går ut på att ifrågasätta etablerade synsätt som finns i vår tillvaro. Alvesson & Deetz menar att genom att ställa frågor som riktas såväl mot själva företeelsen som mot hur den uppkommit och förvaltats, leder till mer eller mindre provokativ uppmuntran till fruktbara utvecklande diskussioner. Här måste dock finnas en balans mellan det etablerade och provokationen. Forskarens uppgift blir därför att skapa utrymme för en öppnare diskussion genom att presentera kända synsätt och visa motbilder till dessa, vilket öppnar för en mer kreativ tolkning av fenomenet (ibid:15f). Den kvalitativa metoden ger en mer nyanserad bild av individens tankar och idéer vilket i sin tur kan skapa nya empiriskt underbyggda teorier och föreställningar om verkligheten (ibid:71). I våra samtal med respondenterna fann vi en bra grogrund för öppna diskussioner eftersom ämnet är så

centralt i nästan varje människas liv. Våra frågor väckte intresse och en medvetenhet som, vad vi upplevde, inte fanns hos individerna innan.

Enligt Ahrne (2007) är objektiviteten något som framträder centralt i all forskning. Nackdelen med kvalitativ metod kan ju därför vara att informanten kanske inte är sanningsenlig, är oseriös eller saknar förtroende för forskningen. Vidare kan tolkningsprocessen färgas av forskarens subjektivitet vilket dock kan redovisa separat. Subjektiviteten bör därför enligt Ahrne inte göras till en dygd (ibid:38f). I vårt fall var det ett gemensamt intresse för själva företeelsen som sådan som låg till grund för vår studie. Vi har båda upplevt mobiltelefonens genomslagskraft i tillvaron och har vår egen syn på den som hjälpmedel eller ”stjälpmedel”. Vi har dock försökt att hålla oss neutrala i intervjuerna och att inte ställa ledande frågor (vilket varit svårt).

Forskningsintervjun

Kvalitativ metod kan innefatta ”en intervju vars syfte är att erhålla beskrivningar av den intervjuades livsvärld i avsikt att tolka de beskrivna fenomenens mening” (Kvale, 1997:21). Man bygger upp kunskap genom ett samtal och den sociala interaktionen som baseras på ett ämne som deltagarna har ett gemensamt intresse för (ibid).

Kvale menar vidare att jämfört med ett vanligt samtal är forskningsintervjun konstruerad med en viss medvetenhet och baserad på frågor som till viss del framställts under diskussioner innan. Fokus ligger på det dynamiska samspel som uppkommer mellan intervjuaren och respondenterna. Det är oftast fråga om en ensidig utfrågning från intervjuarens sida (ibid). Målet torde därför vara att hitta en tillitsgrund för samtalet som kan skapa en öppen och ärlig dialog. Här menar Karen Davies (1999) att de intervjuade inte blir respondenter i vanlig mening utan snarare ”medproducenter av viktig kunskap” eftersom intervjun är en aktiv process där alla parter är medaktörer med sina respektive erfarenheter (ibid:135).

Tillvägagångssätt

Vi startade vår undersökning genom att utforma en enkät för att se dels vilken målgrupp som skulle bli mest intressant att studera, dels vilken slags respons vi skulle få på vårt ämne generellt. Enkäten ger dock en begränsad uppfattning om hur individen verkligen ser sin

tillvaro med eller utan en mobiltelefon och i samspel med andra människor. Enligt vår bedömning så handlar vårt ämne om något så vardagsnära att individer inklusive oss själva tenderar att inte lägga så stor vikt vid hur vårt eget beteende kan förändras eller påverkas av ett yttre fenomen såsom en mobiltelefon. Vi bestämde oss därför att använda oss av en kombination mellan kvantitativ och kvalitativ metod. Genom att studera enkätsvaren fick vi goda uppslag på vilka frågor som skulle vara intressanta för oss att ställa i våra djupintervjuer.

Enkät

Vi konstruerade en enkät med fjorton enkla frågor om själva hanteringen och upplevelsen av textmeddelanden (som vi definierade som antingen sms, blogg, chat, mail etc.) telefonsamtal och/eller möten ansikte-mot-ansikte (Bilaga 1). Efter att ha testat enkäten på en arbetsplats med ca fem anställda i åldrarna 50 – 55 år och efter samråd med vår handledare upptäckte vi vissa brister. Vi utvecklade därför några frågor och ställde följdfrågor som dök upp under tiden vi omarbetade enkäten. Bl.a. ville vi förutom de praktiska frågorna undersöka hur förmedling av kärlek, sorg eller stark glädje var möjlig via mobiltelefonen. Kontakt togs därefter med våra barns respektive skolor där vi delade ut formulären i två olika klasser, en i högstadiet och en i gymnasiet. Vid första tillfället var en av oss närvarande för att kunna svara på eventuella frågor och vid det andra tillfället använde vi ett ombud som delade ut och samlade in enkäterna. Vi kompletterade även med våra studiekamrater samt några vänner och bekanta i vår omgivning. Sammanlagt fick vi in femtiotvå enkäter som underlag till vidare frågor. Efter att ha studerat resultaten så utformade vi de frågor som skulle ligga till grund för våra djupintervjuer (Bilaga 2).

Till enkäten skrev vi ett försättsblad med en förklaring över vårt syfte med enkätundersökningen och att deltagarna kunde avbryta när de själva önskade samt att deras medverkan skulle vara anonym (vi lämnade också ut våra telefonnummer ifall de skulle ha några frågor). Praktiker inom många områden ser enkätundersökningar som en ytlig betraktelse av verkligheten. Sociologer använder både kvantitativa metoder som kvalitativa för att hitta olika synvinklar på den företeelse som studeras. Metoderna står inte i ett motsatsförhållande till varandra utan kan istället användas för att komplettera varandra. En frågeundersökning förutsätter att människor vill delta och att de är villiga att svara seriöst

och sanningsenligt på frågorna som ställs. Intresset att svara på frågeundersökningar växlar mellan olika grupper i samhället och är störst bland relativt välutbildade personer med ordnade förhållande och minst hos avvikande grupper såsom arbetslösa eller makthavare (Ahrne, 2007:51). Det vi noterade generellt var ett förvånansvärt stort intresse från alla parter att svara på enkäten vilket vi tog som en positiv reaktion till själva ämnet. De som var mest entusiastiska var ungdomarna mellan femton och tjugofem år.

För att återanknyta till Alvesson & Deetz (2000) upptäckte vi att ett frågeformulär har sina begränsningar (ungefär som sms) då man inte vet säkert vem som fyllt i själva enkäten eller då själva svaret blir en platt reaktion och kanske eventuella följdfrågor blir omöjliga att ställa. Vi var medvetna om detta när vi gjorde vår enkät och insåg att vi inte kunde lämna för mycket plats åt respondenternas egna anteckningar för då skulle enkäten blivit ohanterlig vid en eventuell sammanställning.

Intervjuer

Efter att ha gjort en enkel analys av enkäterna beslöt vi oss för att koncentrera oss på endast mobiltelefonen eftersom vi var tvungna att avgränsa ämnet och mobiltelefonen är det mest frekventa kommunikationsmedlet. Inför våra intervjuer gjorde vi dels en intervjuguide med sammanfattande rubriker över de frågor vi valt att ställa. Vi gjorde även ett frågeformulär som vi använde vid både grupp och individuella intervjuer. Varje intervju spelades in och transkriberades. Vår intervjuguide innehöll följande frågeområden:

- Hur använder du din mobiltelefon? Hur många telefonnummer har du i din mobil?
- Hur upplever du mobiltelefonen – som ett nödvändigt ont eller en fantastisk resurs, definiera och förtydliga. Kan du tänka dig att vara utan mobiltelefonen?
- Träffar du många nya vänner/kontakter genom din mobil? Tycker du det är enklare att få och hålla kontakten med sina vänner via mobilen?
- Hur tror du att andra i din omgivning tycker om din mobiltelefon-användning?
- Vilka tycker du är de största skillnaderna mellan att mötas ansikte-mot-ansikte (ansikte-mot-ansikte) och att sms:a och prata via mobiltelefonen?
- Tror du att det är enklare att inte förlora ansiktet via mobiltelefonen och varför?

- Vilken umgängesform *föredrar* respektive *använder* du oftast – ansikte-mot-ansikte eller via mobiltelefon?

För att komma i kontakt med lämpliga informanter bad vi våra ungdomar att fråga sina kamrater om de kunde tänka sig att ställa upp på en gruppintervju med utgångspunkt i den enkät som de tidigare fått fylla i. Intresset visade sig vara stort och vi kommunicerade flitigt angående lämplig tid under skoldagen. Vi räknade med att intervjun skulle ta ca en timme. Till femtonåringarnas föräldrar skrev vi en lapp med en förklaring och hänvisning till våra telefonnummer ifall någon hade några frågor eller synpunkter till intervjuerna. De äldre ungdomarna fick själva välja lämplig lektion som de kunde lämna. Övriga informanter tog vi kontakt med antingen via sms eller telefon.

Vad gäller vårt urval har vi resonerat huruvida vi skulle försöka få ett så brett och representativt urval som möjligt. Idag har nästan alla människor en mobiltelefon vilket gör att de flesta kan meddela sig via text eller telefon. Förmodligen har de flesta individer kommit i kontakt med fenomenet även om de inte själva äger någon mobiltelefon. Vi diskuterade om vi skulle inrikta undersökningen enbart på den målgrupp som kanske är mest aktiva avseende detta kommunikationssätt, dvs. ungdomar, men insåg att undersökningen skulle bli mer intressant om vi även tog med äldre personer, så vi bestämde oss för en åldersgrupp av kvinnor och män mellan 15 – 55 år. När det gäller kön och etnicitet ansåg vi att dessa faktorer förmodligen inte har något intressant att tillföra denna studie. Kanske i en vidare undersökning längre fram i tiden när dagens ungdomar har vuxit upp och mobiltelefonen och dess funktioner har funnits längre i människans livsvärld.

Intervjupersoner

Vi har delat in våra informanter i olika åldersgrupper då ålder var det som låg närmast till hands när det gäller kategorier. Grupperna består av ungdomar i två olika åldersgrupper och av blandade kön. Samtliga är hemmaboende fortfarande. De övriga informanterna är två män och tre kvinnor mellan tjugofem och 54 år. Totalt gjorde vi sex intervjuer varav två gruppintervjuer.

15-åringarna

Gruppen bestod utav fyra ungdomar, två flickor och två pojkar från en högstadieskola utanför Halmstad. Emil, Lisa, Kajsa och Oscar.

18-åringarna

Gruppen bestod utav tre ungdomar, två pojkar och en flicka från en gymnasieskola i Göteborg, Ove, Bo och Ann.

Rita, 25+

Rita är studerande, ensamstående och bor i en lägenhet utanför Göteborg.

Mikael, 30+

Mikael arbetar med marknadsföring, gift, en dotter och bor utanför Göteborg

Eva, 40+

Eva är studerande, ensamstående och bor i en lägenhet i Göteborg.

Per, 50+

Per är VD för ett företag, gift med två barn och bor i ett hus utanför Stockholm.

Vid varje tillfälle informerades vi om att vi skulle spela in intervjuerna men att dessa skulle hållas inlåsta på ett säkert ställe och att de i studien skulle få fingerade namn. Vissa reagerade på inspelningen och detta kanske påverkade svaren en del för i åtminstone ett fall blev svaren väldigt viktiga och orden skulle läggas på rätt sätt. Efter en stund slappnade de av och då märkte de knappt att vi spelade in intervjun. En vanlig och återkommande händelse under del flesta intervjuerna var att det blev långa betänketider innan informanterna svarade på frågorna som vi ställde. Det tolkade vi som att de inte hunnit reflektera själva över hur de förhöll sig till sitt mobiltelefonerande. Intervjuerna med ungdomarna ägde rum på deras respektive skola och övriga intervjuer antingen på café eller i hemmiljö. Intervjuerna tog minst en och en halv timme vardera att genomföra. Efter varje intervjutillfälle tog vi en stund och diskuterade det som sagts. Transkriberingen var det som tog längst tid under hela studien men under tiden blev tolkningen ytterligare en dimension rikare pga. en viss distans till det utsagda och omedelbara i intervjusituationen.

Under gruppintervjuerna var det väldigt svårt att höra vad informanterna sa eftersom de ofta föll varandra in i talet. Detta kan i sin tur ha gjort att vissa svar blivit feltolkade från vår sida. Vi upptäckte också en del svårigheter att transkribera gruppintervjuerna eftersom det var svårt att upptäcka nyanser i språket när ungdomarna pratade. Detta tolkade vi att det berodde på att vi själva brister i kunskap om deras speciella språkbruk. Ett exempel var när vi satt och lyssnade på en mening flera gånger och kunde bara höra att ordet som uttalades var "otrevlig". Efter en stunds lyssnande kunde vi höra att ordet var tvärtom "skittrevlig" och plötsligt fick meningen en helt ny innebörd.

Intervjuer kan genomföras antingen individuellt eller i grupp. En gruppintervju kan i sin tur antingen innebära att en person blir dominant och tar över intervjun vilket kan hämma de övriga deltagarna. Å andra sidan kan en gruppintervju innebära en grogrund för idéer som kommer fram genom att deltagarna göder varandra med nya intryck och synsätt (Trost, 2005). Vi valde att genomföra gruppintervjuer om 3 – 4 personer framför allt av hänsyn till de ungdomar som kanske skulle kunna känna ett visst obehag att bli intervjuade enskilt. Vi genomförde två olika gruppintervjuer och sedan följde djupintervjuer med fem andra personer individuellt. Den största skillnaden var att under de individuella intervjuerna blev fokuseringen starkare på den intervjuade och resultatet mer strukturerat medan gruppintervjuerna kunde bli ostrukturerade och ibland svåra att tolka pga. alla bieffekter i form av kommentarer, skratt, otydligt mummel etc.

Eftersom ett av våra barn satt med under gruppintervjuerna så kunde informanterna bli påverkade under själva intervjuerna, på så sätt att de kunde känna sig tvungna att svara på ett tillfredsställande sätt. Vår uppfattning var dock att samtliga informanter kände sig trygga i (speciellt ungdomarna) i att känna någon av oss så att vissa frågor kunde utvecklas under ett dynamiskt samspel och att ingen kände något hinder att svara på eller ställa utvecklande motfrågor.

Deltagande observation

Utmaningen för många sociologer är just att forska om det som uppfattas som mer eller mindre självklart. En deltagande observation är ett sätt att iaktta vardagliga företeelser i vår

omgivning. För att kunna vara observerande deltagare bör man helst inte avvika ”från mängden” utan smälta in bland övriga deltagare (Ahrne, 2007).

Vi upplevde vår roll som deltagande observatörer som mer eller mindre påtvingad då vi valt att studera en företeelse som pågår ständigt runtomkring oss. Det var närmast oundvikligt för oss att inte kunna observera hur människor använder sin mobiltelefon. Vi var heller inte oroliga för att inte kunna smälta in i mängden eftersom vi använder mobiltelefonen ofta själva. Det som vi snarare upplevde som ett problem var hur vi skulle kunna låta bli att observera företeelsen. Vi blandade oss med övriga deltagare som aktiva observerande deltagare och förlorade nästan distansen till själva företeelsen i och med att det pågick en parallell interaktion i ett annat rum med mobiltelefonens hjälp.

Dagbok

Vår handledare inspirerade oss att som ett komplement till enkäter och intervjuer föra var sin dagbok där vi skulle skriva ner all kommunikation som vi själva hade med vår omgivning via sms eller mobiltelefonsamtal (Bilaga 3 och 4). Detta för att få en större förståelse och idéer till vår intervjuguide. Vi beslöt att begränsa dagboken till en vecka eftersom vi annars skulle kunna bli påverkade av ett för stort engagemang i vår egen mobilkommunikation och därmed kanske till slut vilja styra vårt beteendemönster mot önskade resultat av vår studie. Risken är att alltför stort fokus på det egna beteendet kan bli för subjektivt och kanske påverka våra diskussioner i önskad riktning. Vi upplevde härmed vissa svårigheter att hålla oss neutrala och distanserade till vårt eget beteende. Dagboken blev ett sätt att upptäcka hur mycket vi egentligen använder vår mobil och hur stor saknaden blir om vi skulle glömma den hemma en dag t.ex. vilket ökade vår förståelse och utvidgade vårt tankesätt kring vår intervjuguide.

Hermeneutik

Tolkning är ett försök att länka det individuella ödet och den djup personliga berättelsen med teorier om samhällsstruktur och samhällsförändring (Mulinari, 1999:45).

I denna uppsats har vi en hermeneutisk utgångspunkt där vi använt våra informanternas utsagor och tolkat och bearbetat dessa i olika omgångar, dvs. vi använde våra egna sinnen, erfarenheter och förförståelse till att tolka information som vi fått genom våra djupintervjuer. Först tolkade vi den muntliga informationen som sedan transkriberades och skrevs ut för att tolkas på nytt. Först en dialog med individen sedan en med texten och allt framträder under tiden det tolkas (Kvale:49f). Enligt Gilje & Grimen (1992) handlar hermeneutik bl.a. om de speciella problem som kan uppstå vid tolkningen av olika företeelser (ibid:176). Thurén (1991) talar här om svårigheten att veta att tolkningen är med sanningen överensstämmande, men menar vidare att dess inkännande och öppna förståelse medför nya möjligheter och ny kunskap (ibid:51). Ett problem som vi diskuterade under vår studie var att vi levde mitt i den verklighet som skulle undersökas vilket kunde göra oss blinda för intressanta händelser och kommenterar som vi inte uppmärksammade på grund av deras vardagliga och återkommande inslag.

Förförståelse, validitet samt närhet och distans

Förförståelsen påverkas ofta i hög grad av våra värderingar. Förförståelse bygger med andra ord ofta på önkätänkande (Thurén, 1991:56).

Vår ambition har varit att inte färga vår undersökning med våra förutfattade meningar om hur mobiltelefonen påverkar vår sociala interaktion. Vi har som föräldrar till ungdomar en ganska subjektiv uppfattning om hur detta medie kan påverka det sociala samspelet inte bara inom familjen utan även utanför. Att därför kunna uppfatta verkligheten utan några glasögon eller enbart med hjälp av våra sinnen är näst intill omöjligt. I vår ambition att vara neutrala har vi fått ställa frågor till oss själva och rannsakat många förflugna tankar om hur mobiltelefonen tar över vår tillvaro. Genom intervjuerna har vår kunskap ökat och vi har fått en djupare förståelse för människans önskan att behålla sin livsvärld intakt genom att inte låta mobiltelefonen styra den sociala interaktionen. Däremot har vi genom våra observationer haft svårare att hålla våra "fördomar" i styr. Här får vi vara strikta med vad vi ser och diskuterar och väga möjligheterna mellan oss och vi har båda haft olika föreställningar om orsaken till vissa beteenden. Vi har på detta sätt lärt oss av varandra att

se med olika glasögon och öppnat upp för en vidare förståelse av vissa företeelser omkring oss.

I vårt urval fanns våra egna barn och detta kunde innebära vissa problem gällande deras förhållningssätt mot oss och även vårt förhållningssätt mot dem. Vi valde att intervjua våra barn tillsammans med deras klasskamrater vilket till viss del gjorde att vi tog ett steg utanför våra roller som barn och förälder. Vi intog dessutom rollen som intervjuare och informant vilket märktes i själva intervjusituationen. Ungdomarna vände sig inte till oss i första hand utan till sina kamrater och vi vuxna vände oss mot varandra när vi hade någon fråga vi undrade över.

Etiska aspekter

När det gällde 15-åringarna fick vi fråga föräldrarna om lov för att få intervjua ungdomarna under lektionstid. Vid intervjun med dem som var myndiga fick vi försöka hitta en lektion där frånvaron skulle påverka deras studier minst. Till enkäten hade vi skrivit ett försättsblad som förklarade syftet med undersökningen. Vi poängterade också att undersökningen var anonym och detta gällde samtliga informanter och respondenter.

Empiri

I detta kapitel börjar vi med att kort presentera våra enkäter för att sedan fortsätta presentationen av vår empiri genom att redovisa de mest relevanta delarna av våra djupintervjuer med hjälp av två olika teman: Vad mobiltelefonen har för praktisk och social betydelse för våra informanter. Med praktisk betydelse menar vi på vilket sätt de använder den, hur de ser på tillgängligheten samt hur de uppfattar mobilens allmänna kommunikativa betydelse. Under den sociala betydelsen beskriver vi bland annat deras interagerande med andra individer via mobiltelefonen och hur skillnader uppfattas i att tala i telefon, sms:a eller mötas ansikte-mot-ansikte. Här tar vi även upp kontaktboken och dess betydelse för informanterna.

Enkäter

I våra enkäter ställde vi bland annat frågor om vilket sätt personerna generellt kommunicerar med varandra, hur ofta de träffar sina vänner ansikte-mot-ansikte, hur viktig mobiltelefonen är idag och om de svarar på ett sms genom att ringa eller sms:a tillbaka. Det visade sig att ca 60 % *generellt* kommunicerar genom möten (ansikte-mot-ansikte), medan 69 % *föredrar* att kommunicera ansikte-mot-ansikte. De flesta (20 av 52) tillfrågade träffar sina vänner ansikte-mot-ansikte varje dag. 14 stycken gör det en gång i veckan och endast en gör det aldrig. Att svara på ett sms med ett sms gör hela 85 %. Att ”göra slut” eller skriva något annat drastiskt är det faktiskt bara 2 av 52 som tycker att det är ok att göra. En är dock fundersam. Alla förutom en respondent anser att det är viktigt att ha mobiltelefon idag.

Social betydelse

Emil, Lisa, Kajsa och Oscar - 15 år

Tre av de fyra ungdomarna har s.k. fria sms² vilket gör att de använder den här funktionen mycket, dels för att det är billigt, dels för att möjligheten finns. Förutom sms använder de telefonsamtal men det är oftast när någon annan vill det, framför allt när deras föräldrar vill få tag på dem. De tycker att det kan bli missförstånd ibland när de skriver sms, men då

² Mobilen fylls på med ett visst belopp per månad och där ingår max 5000 st.”fria” sms, beroende på vilken mobiloperatör som anlitas.

försöker de förklara vad de menar med nya sms. Skulle det bli pinsamt eller obehagligt på något sätt låter de bli att svara och hoppas att "det" ska försvinna eller så raderar de meddelandet och låtsas som om de aldrig fick det. När vi frågade ungdomarna om de skulle klara sig utan mobil svarade dem samstämmigt i ett rungande nej. Lisa och Kajsa menar att de känner sig nakna utan mobilen och säger:

"Man har ju ingen kontakt med de andra som inte är där man själv är."

Mobiltelefonen är väldigt viktig för alla fyra ungdomarna och de menar att mobilen är en del av dem själva och Oscar säger att han skulle göra vad som helst för att ha en mobil, eller som Lisa. uttrycker det: *"Annars hade jag känt mig så ensam."*

De använder sms flitigt och ofta med flera personer samtidigt och tycks inte ha några problem med att hålla isär de olika dialogerna och inga som helst svårigheter i att kunna föra parallella diskussioner. För alla fyra var det självklart att om de inte kom ihåg vad som sagts tidigare, så gick de bara tillbaka och läste om sina sms. Ungdomarna säger också att om det sitter andra människor och sms:ar runt omkring dem, smittar det av sig, vilket inte gällde om omgivningen var upptagen med att tala i telefon. När vi tog upp skillnaderna mellan att tala i telefon, sms:a och mötas ansikte mot ansikte blev svaret:

"Man ser ansiktsuttryck när man träffas så här ... alltså med sms kan man inte se om man är glad eller ledsen... det vet man när man träffar någon."

Om de har något smått pinsamt att säga, så sms:ar dem helst: *"Man slipper bli nervös som man blir i telefonen."* Att småljuga eller att vara uppriktig tycker de är lättare när de sms:ar än när de träffas ansikte-mot-ansikte eller ringer. Att göra slut med någon via sms var dock inte ok. Vidare tycker ungdomarna att det är skillnad i kommunikation beroende på vem de talar eller sms:ar med. Föräldrarna ringer de oftast till och när de skriver sms ändrar de sättet att skriva på beroende på vem som är mottagare:

"Jag använder inte så ofta förkortningar när jag sms:ar med tjejer."

När det gäller kontaktboken varierar antalet kontakter ganska mycket. Emil säger att han har 18 stycken och menar att han bara har sådana han pratar med. Oscar har 30. Kajsa ca 50 och Lisa har 139 stycken. Lisa menar att hon sms:ar alla och säger:

”Sådana man typ träffat någon gång som man typ har ändå. Som man kan prata med ibland fast inte så ofta”

Ove, Bo och Ann – 18 år

Här har vi tre 18-åringar som gör olika när det gäller att ringa eller sms:a. Bo sms:ar helst, Ove ringer helst och Ann gör båda ungefär lika mycket. Bo säger:

”... det är för att det är mycket lättare... fast samtidigt är det ju mer personligt att prata i telefon för att höra rösten direkt... med tanke på tonlägen och så, men det är lättare att bara skicka ett sms.”

De menar att de skulle kunna klara sig utan mobilen, men Ann säger i nästa mening att det skulle kännas dumt utan den. Bo menar att han är nog lite beroende av den, med tanke på att han använder mobilens andra funktioner såsom kamera och klocka utöver sms och samtal. De tror vidare att det lätt kan bli missförstånd när man sms:ar. Det är svårt att få fram t.ex. ironi eller så blir orden fel om man använder sig av stavningsprogrammet T9³. Men å andra sidan kan det också bli missförstånd av andra orsaker säger Bo och berättar vidare att han skulle träffa Bengt utanför en affär och ringer för att dubbelkolla träffen. *”Nä, jag tänker inte åka dit – skämtade han, fast Bengt är jättedålig på ironi och då sa jag att jag åker väl hem då... alltså det bröts så han hann inte säga att han skämtade.”* När Bo kom hem ringde han upp Bengt och sa hur dåligt det var – de hade ju bestämt och då säger Bengt att de står och väntar på honom utanför affären där de skulle träffas.

När vi frågar ungdomarna om de blir påverkade av andras mobilanvändande säger de att de tycker det är jobbigt att höra andras samtal, och skojar lite om det för de menar att de hör ju bara ena delen av samtalet och att det blir konstigt att lyssna på. Mobilen är liksom för 15-

³ Står för ”Text on 9 keys” och är en automatiskt inbyggd ordlista med vanliga ord som finns under respektive tangent/bokstav.

åringarna en viktig del i 18-åringarnas liv då de anser att det är bra att kunna nå sina vänner var de än är men till skillnad från 15-åringarna tror 18-åringarna att de skulle kunna klara sig utan mobilen.

”I och för sig är jag inte så säker att man har en chans liksom om nån behöver ringa eller så men jag är inte så där att jag måste ha med mig den varje dag.

Ungdomarna har lite delade meningar om skillnaderna mellan möte ansikte-mot-ansikte, telefonsamtal och sms. Bo tycker att det handlar om social kompetens eftersom det ju är mycket lättare att skriva ett sms jämfört med att prata ansikte mot ansikte och Ove tycker det lätt blir missförstånd när man ringer eller skickar sms och föredrar att mötas ansikte-mot-ansikte. Ann känner att hon kan vara sig själv när hon träffas ansikte-mot-ansikte, å andra sidan tycker hon det är jobbigt att ringa pga. att det kräver en ömsesidig svarsfrekvens som blir pinsam om den avstannar.

De tycker alla att det är lättare att komma undan eller småljugna när man sms:ar, eftersom den andra personen varken hör eller ser en. Ungdomarna säger att det är lättare att glömma bort ett sms än om någon ringer, för det finns ju kvar där så då behöver man inte komma ihåg det på samma sätt. De tycker alla tre att mobilen är ett bra redskap för att undvika personer de inte vill prata med. *”Man kan ju bara kolla bort ja, men mobilen är ganska bra, liksom... avledare.”* De tycker inte att man inte kan ha djupare samtal via sms och helst inte diskutera personliga saker då heller utan det görs ansikte-mot-ansikte eller via telefonsamtal. Att använda mobilen till att t.ex. göra slut tycker inte någon av de tre ungdomarna är seriöst. De tycker att man borde göra det ansikte-mot-ansikte, men att det kan vara svårt.

Avseende antal kontakter så har de ungefär 20-30 kontakter i sina mobiltelefoner. Ann säger att många är till samma personer d.v.s. en till hemtelefonen och en till mobilen.

Rita 25

Rita är en tjej som föredrar att sms:a framför att ringa och säger att mobiltelefonen är väldigt viktig för henne och att hon inte skulle klara sig utan den. Dessvärre kan det hända

att hon blir missförstådd, till exempel om hon är arg, så menar hon att det inte "hörs" i texten att hon är arg. Hon tycker inte att hon störs av andras mobilanvändning och säger: "Vad de gör, sitter jag också och gör." Rita upplever vidare skillnad i sina möten med andra beroende på om det är ansikte-mot-ansikte eller via sms.

"Med sms kan man säga vissa saker som man kanske inte säger när man sitter med personen, så jag är annorlunda när de träffar mig än när jag sms:ar... Jag är väl öppen och så när jag sitter med folk men ibland är jag lite mer i sms."

Rita sms:ar hellre än ringer och sms:ar gör hon med sina vänner både före och efter att hon träffar dem ansikte-mot-ansikte, vilket hon gör nästan varje dag. Pinsamma saker tar Rita via sms och hon kan småljuga lite när hon skriver sms, men framför allt kan hon vara ärlig:

"För när jag ser personen då kan den styra vad jag ska säga och i sms då säger jag vad jag vill."

Att prata om sms man fått är något hon gör med sina vänner, men bara de som betyder något för henne. Ibland kanske hon låtsas att hon får ett sms eller att någon ringer (hon har telefonen på ljudlös) om hon börjar bli uttråkad eller om hon ser någon som hon inte vill träffa just då.

När vi frågar Rita hur många kontakter hon har i sin mobiltelefon säger hon att hon blev förvånad själv över att hon har 200 kontakter för vissa vet hon inte ens vilka dem är. På frågan om det kan vara personer hon känt tidigare säger hon att hon aldrig raderar några nummer för hon vet aldrig när hon kan behöva personen.

Mikael 30+

Mikael ringer hellre än sms:ar. Han anser att sms är ett slags "fegis"-kommunikation. "Jag ringer ju mycket mer. Överlag är sms... jag tycker ju att sms:a är någon slags fegis-kommunikation... Varför ska man skicka Hej, jag kommer inte på din fest, när man istället kan ringa upp och säga det?" Dessvärre är det så att Mikael använder sig själv av fegis-kommunikation trots att han tycker att sms är ett sätt att fegis-kommunicera, när han känner att han inte vill ta en diskussion.

”... man vill inte ta en fight till exempel. Som jag träffar ju halva mitt grabbgäng, varje torsdag på en krog i stan och nu har jag inte varit där på tre torsdagar, då är det ju väldigt mycket lättare att skicka ett sms och säga eh strul idag, kan inte komma, än att ringa upp och bara höra vafan håller du hus då.”

Han tror sig kunna klara sig utan mobiltelefon, bara han hade en fast telefon på jobbet. Att det skulle bli missförstånd med sms ser han inte som något problem. Med sina vänner använder en för honom rak svensk kommunikation, men han kan tycka det är svårt att förstå fruns sms då hon ofta använder förkortningar. Att bli påverkad av andras mobiltelefonvanor verkar inte vara något som biter på Mikael, men han kan däremot förundras över att folk inte fattar att de häver ur sig saker omgivningen inte borde veta egentligen. Mikael anser att mobilen både är viktig och inte viktig i hans liv. Han menar att han trots allt vuxit upp utan mobil och vet att det skulle fungera utan den, men kan inte sticka under stol med att allt är mer lättillgängligt med mobilen. Skillnader mellan ansikte-mot-ansikte, sms eller telefonsamtal ser Mikael som: *”... någon form av skalindelning, kommunikations skalindelning. Ansikte-mot-ansikte- kommunikation är ju alltid på högsta nivå... med sms i botten.”* Han tycker att det försvinner så mycket av samtalet när man sms:ar, det blir en avskalad kommunikation där inte ansiktsuttryck, kroppsspråk eller röstlägen kan ses eller höras. Mikael menar vidare att han inte riktigt kan lita på att det som personen säger är sant, till exempel om han frågar sin kompis vis sms hur han mår, då kan kompisens svara bra fast det inte är så. Hade Mikael sett eller hört honom hade han kunnat se eller höra om det stämmer.

”När det rör sig om sms så är det ju bara ett pinnhål över att trumma med träpinnar mot en stock.”

Han tror att sättet man kommunicerar på beror på hur man förhåller sig till andra människor i sin omgivning, som till exempel hur nära relation man har till dem. Saker som Mikael tycker är pinsamma, viktiga osv. tar han helst ansikte-mot-ansikte på grund av att han tycker att det är mer hyfsat och väluppfostrat. Men ändå så har han låtsats ringa ett samtal eller skriva ett sms när han stöter på någon han inte vill prata med: *”Å, helvete, där står ju K och så går man förbi och ser jävligt upptagen ut.”* Mikael sparar vissa sms, framför allt

kärleks-sms och kärleksförklaringar, som han ibland berättar om för sina vänner. Mikael har i alla fall en 300 kontakter och menar att de flesta är familj och vänner och menar att han alltid kan lägga in fler nummer eftersom varje person har flera, ett hemnummer, ett mobilnummer, ett jobbnummer och så vidare.

Eva 40+

Eva säger att hon sms:ar nog mer än ringer. Helst föredrar hon att träffas ansikte-mot-ansikte. Eva säger sig också prata om olika saker beroende på om hon sms:ar eller pratar i telefon och anser att hon får ut mest av att träffas och prata. Att klara sig utan mobilen skulle inte vara några problem enligt Eva. Det har hon redan provat, dock ofrivilligt när hon åkte på semester en vecka och glömde mobilladdaren hemma, men det gick, men hon noterade sin omgivning istället:

”... det var vissa såna där påtagliga saker som när man landar på flygplatsen så ser jag tjejen framför mig som direkt när hon precis satt fötterna på marken direkt tar upp mobilen och så ser jag över axeln hur hon skriver ett sms: ”Har just landat Kram” liksom. Så det är det här eviga meddelandet. Vi måste meddela oss hela tiden. Det är ungefär som att det jag ser och upplever det finns inte om jag inte informerar alla om att nu gör jag det här, och nu gör jag det här, va – så det är rätt intressant. Det tillförs genom liksom det vi kommunicerar och upplever det vi är med om.”

Missförstånd i sms kan uppstå och hon menar speciellt när man inte känner personen ifråga så väl. Hon menar vidare att vissa saker är ironi och en viss typ av humor kräver ju att man mer vet var man har varandra annars kan det ju bli väldigt fel. Hon tycker att den sociala interaktionen vi får i själva mötet ansikte-mot-ansikte inte går att ersätta via ett telefonsamtal eller framför allt inte via sms och säger att om vi inte längre behöver det så är vi farligt ute. Med tanke på detta så säger Eva också att hon tror att människor kan vara mer ärliga överlag med sms fast på både gott och ont. Eva berättar också att om situationen blir lite pinsam eller om hon möter någon som hon egentligen inte vill träffa tar hon upp mobilen och låtsas sms:a eller ringa, för att undvika situationen, därutöver använder hon mobilen som trygghet också:

”Om man är i en sån där lite pinsam situation, man kanske, ja du vet så där, lite obekvämt och så där då är det liksom lite tryggt att ta upp mobilen och börja sms:a. Då är man åtminstone normal på det sättet. ”

Hur många kontakter Eva har i sin mobiltelefon förblir ett mysterium, men säger att hon har alla sina vänners nummer där. Vidare menar hon att hon inte längre kommer ihåg deras nummer längre eftersom varje familj har omkring 15 nummer:

Per 50+

Att sms:a och ringa är något som tillhör Pers vardag, men det är ringer han gör mest. Han menar att han skulle klara sig utan mobil: *”... det blir ju inte helt enkelt, men saknar du den så hittar du alternativa kommunikationsmedel.”* Per tycker att det är logiskt att det blir missförstånd med sms, med tanke på att man alltid komprimerar meddelandet man vill skicka hela tiden. Han känner viss irritation över att alla hela tiden ska vara tillgängliga och som sitter och pratar högljutt över allt. Själv stänger han av sin mobil under natten. Han menar att det är omgivningen som ställer krav på honom att han ska vara tillgänglig åtminstone dagtid. *”Idag blir du ju betraktad som lite udda om du under dagtid inte kan nås i någon form.”* Per tycker att mobilen är bra till den grad att den är en sorts säkerhets detalj, som ger honom ökad flexibilitet att kunna lösa uppgifter, medan han uttrycker att ”medaljens baksida” är att man kanske väljer korta snabba meddelanden än att träffas ansikte mot ansikte.

Per använder endast sin telefon till att ringa eller sms:a med. Han menar att sms är den plattaste av kommunikationerna: Sms, samtal visa telefon eller ansikte mot ansikte, den ordningen gäller och han behöver personliga möten för att utveckla de andra sätten att interagera.. Per anser vidare att om man har ett pinsamt meddelande och förmedlar det via sms, så håller man sig på avstånd från den andra personen. Detta menar han gör att man har möjlighet att småljuga lite också eftersom personen i fråga varken ser eller hör dig.

Per tror att han har 100-200 kontakter och rensar sin telefonbok emellanåt och när han gör det kan det bli som en påminnelse att det var länge sedan han pratade med just den eller den personen.

Praktisk betydelse

Emil, Lisa, Kajsa och Oscar - 15 år

En av tjejerna fick sin mobil redan i femman, medan de övriga tre har haft sina sedan de började högstadiet och de fick alla sina första mobiler av sina föräldrar. De verkar inte känna att omgivningen ställer några krav på dem och deras mobiltelefonanvändning till en början, men efter lite betänketid säger Lisa: *"Pappa säger att jag ska ringa istället för att sms:a."* När vi tar upp att ett krav, som ställs på oss är när vi går på bio, är att mobilen ska stängas av så svarar de båda killarna att de stänger av dem, medan tjejerna bara sätter sina på ljudlöst och menar att de måste veta om något händer, kanske en trafikolycka eller någonting liknande. Att läsa andras sms verkar inte vara något ovanligt för de fyra tonåringarna. Det gör de gärna av ren nyfikenhet och har inget emot att låna någon annans mobiltelefon för att skicka sms och skoja med någon och gör det för skoj skull. Om de sitter bredvid varandra brukar de också skicka sms. Det kan vara oviktiga saker eller hemligheter som de inte vill att någon annan ska höra. De sms:ar gärna i brist på att ha något annat att göra, en slags utfyllnad av tiden.

Ove, Bo och Ann – 18 år

De har alla tre fått sin första mobil av sina föräldrar och de tror att de fick det för att de ska kunna meddela var de är när de kommer hem och att föräldrarna ska kunna nå dem hela tiden. *"Alla har ju en och alla går ju att nå med en... Om man tänker förr i tiden hur de klarade sig då verkade jättejobbigt då att klara sig utan telefon."* Vidare tycker de att det är självklart att man svarar när det ringer eller får ett sms, eftersom det är de förväntningarna de själv har på sin omgivning och Bo beskriver det:

"Ja, om det är någon som ringer till mig så måste man ju typ svara, annars är det samma sak som om någon pratar med en ansike-mot-ansiktet och bara vänder och går därifrån."

Bo säger att han skickar sms till den som sitter bredvid bara för att han kan. Det är kul att skoja med varandra även om det inte alltid är uppskattat. Han fortsätter berätta att han skickar gärna sms när han inte har något annat för sig och tar då ibland kontakt med personer han inte pratat med på ett tag.

Rita 25

Rita fick sin första mobil för tio år sedan i födelsedagspresent. Hon menar att det är bra med mobilen, för då kan man sms:a istället för att ringa och då behöver man inte störa den andra personen man vill något så mycket, som när man ringer till den. Hon tror snarare att det är hon själv som har krav på sig att alltid ha med sin mobil, snarare än att någon annan har det. Hennes egna krav på sig själv är att mobilen alltid ska vara på, så hon kan sms:a och se om någon vill henne något.

”Det första jag gör när jag vaknat är att se om någon skickat sms.”

Att läsa andras sms gör hon av ren nyfikenhet, men har dock aldrig skickat något sms från någon annans mobil. Sms:ar gör hon när hon har tråkigt och då kan det bli till personer hon inte pratat med på ett tag. Hon sms:ar även de som sitter bredvid henne ibland: *”... jag har vissa kompisar just killkompisar som sitter vid samma bord eller några bord bort... så får jag sms från kompisen och han skriver vissa grejer... Det blir lite så där... det tycker jag är så där mysigt med sms, att man kan säga vissa saker fast man sitter i, ja en opassande miljö eller något, det känns skönt.”*

Mikael 30+

Mikael har två olika mobiler, en privat och en i arbetet. Han har alltid med sig båda och de är alltid påslagna, men tror ändå inte att arbetsgivaren kräver att han ska vara tillgänglig dygnet runt, det skulle svarare vara kompisarna, men där tvekar han lite också. Han anser sig ha så mycket integritet att han inte behöver svara, om arbetet skulle ringa efter arbetstid. Att tjuvläsa andras sms, det gör Mikael och han har skickat sms från någon annans mobil och utgett sig för att vara den personen. *”Man har ju tagit Kalles telefon och skickat kärleksförklaringar till Kalles bästa kompis ex.”* Att skicka sms eller använda telefonen är något Mikael gör när han har några minuter över, som när han tar sig med spårvagnen från punkt A till punkt B. Han menar vidare att han skulle kunna klara sig utan mobiltelefon, men skulle känna sig naken utan den. Han säger också att han alltid svarar när det ringer i mobilen och menar att han är tillgänglig till 99,9 %. Nackdelen med tillgängligheten när han har mobil är att

”man är berusad och klockan är tre på natten och bara är telefonhungrig på nån som man egentligen inte skulle ringa och egentligen inte skulle säga det där man sa.”

Eva 40+

Eva skaffade sin först mobil 1996 men tycker inte hennes liv förändrades så mycket då. Och hon tycker att det känns lite underförstått att hon ska vara tillgänglig alltid och skulle hon lägga telefonen hemma skulle folk säga: ”Gud det går ju inte att få tag på dig.” Hon menar vidare att hon inte sms:ar mer när hon inte har något att göra, hon har inte tjuvläst någon sms och aldrig skickat ett sms till någon som sitter bredvid henne. Om hur hon blir påverkad av omgivningen svarar hon:

”Jag försöker ju att inte, men visst kan man notera ibland att många är mycket mer i sina mobiltelefoner än vad dom är i det dom – alltså så här när man sitter och fikar, det är på nåt sätt att mobiltelefonen alltid får komma först liksom. Man kan ju vara i världens viktigaste samtal och det är skitviktigt och jag kanske har en kris i livet och då ringer den andra personens mobil och då är det precis som om att det ska man inte ens ifrågasätta att den går först. ”

Per 50+

Pers första mobil var en fast mobil i företagsbilen och den fick han 1986. På den tiden fungerade bara mobilen som kommunikationslänk mellan de som hade en mobil berättar han. Omställningen var stor, eftersom han hela tiden skulle förmedla sig med andra om till exempel var han befann sig. När vi frågar Per om hur han tror att människor omkring honom vill kunna nå honom svarar han:

”Jag vet inte... det har väl blivit mer en, kravet, det har väl blivit mer en kultur som växt fram om en generell tillgänglighet.”

När Per inte har något att göra sms:ar han mera bland annat till personer han av någon anledning inte hunnit med att hålla kontakten med.

Analys

I analysen utgår vi från Geser och hans fyra kategorier som han anser är intressanta ur forskningssynpunkt avseende mobiltelefonens inflytande över människans sociala tillvaro. De områden som redovisas är: *ökandet av sociala bindningar, tids- och rumsaspekten, mobiliteten samt rollförändringar*. Dessa kommer vi att koppla samman med vårt empiriska material samt andra delar ur teoriavsnittet för att därmed försöka få svar på våra frågeställningar.

1. Ökandet av primära, speciella sociala bindningar

Geser använder sig av begreppet "communities", vilket vi tolkar betyder små sociala nätverk. Mobiltelefonen kan mer effektivt underhålla vår kontakt med familj och vänner, dvs. relationer som vi har valt själva. Våra informanter har en hel del kontakter i sina telefonböcker på mobiltelefonen (allt från 18 till 300 stycken). Detta skulle kunna betyda att det finns så många nära relationer, men som Rita menar kan det vara "gamla" kompisar hon inte längre har kontakt med. Hon vill ändå inte radera dessa, för hon vet ju aldrig när hon får nytta av någon av dem. Vi tycker oss kunna se att Rita visar på att hon har olika små sociala nätverk som består av olika kontakter i telefonboken beroende på vilken närhet/distans hon känner att hon har till dem. Detta genom att spara dem och kanske ta upp kontakt med dem vid tillfälle längre fram. Dessutom säger hon att hon inte vet vilka alla är längre – de blir en "community" av okända i hennes värld. Detta gäller även Eva som säger att hon har en hel mängd personer hon sällan har kontakt med, som exempelvis gamla studiekamrater och liknande. Hon behåller dessa i sin kontaktbok av samma skäl som Rita.

Detta skulle också kunna uttryckas med att den nya uppkomsten av nära och kära kan kopplas till telefonboken som även innehåller ytliga kontakter som inte raderas utan som ligger som en påminnelse om svunna möten som kan kontaktas vid behov igen. Här menar vi att kontaktboken verkar fungera som ett slags kontaktnät med både nära och kära samt mer ytliga bekanta som vi kontaktar när rätt tillfälle ges igen. Som exempel kan nämnas när vi söker arbete eller bostad och hur dessa kontakter ligger kvar i kontaktboken som en bro över till deras kontaktnät. Ett annat sätt att förstå hur telefonboken är som ett socialt

kontaktnät är när Per berättar hur han rensar sin telefonbok och hittar personer som han inte haft kontakt med på länge och hur han då passar på att ringa upp dessa igen.

Enligt våra informanter är det skillnad mellan att skicka textmeddelanden och samtala i mobiltelefonen. Reid & Reid (2004) har funnit att de som föredrar text, s.k. "Textare" (jämfört med "Talare") knyter starkare band till små nätverk som de beskriver som en egen social ekologi med en evig ström av text som skickas runt i gruppen. Här ser vi exempel från våra informanter som skickar sms till sina närmsta vänner inom gruppen även när de träffas ansikte-mot-ansikte. Samtliga informanter tenderar även att skicka sms till sina närmsta eller andra som de inte kontaktat på länge när de inte har något annat att göra. Reid & Reid (2004) fann vidare att Textare var mer ensamma och socialt osäkra samt mer benägna att visa sitt själv genom text än via telefonsamtal eller möten ansikte-mot-ansikte. Detta kunde vi se hos våra yngsta informanter genom att de helst vill kommunicera via sms och inte mobilsamtal om det inte var med föräldrarna. Vi anser dock detta vara en naturlig del av ungdomars identitetssökande och sociala osäkerhet. Reid & Reid hävdar vidare att unga människor är både den drivande faktorn bakom fenomenet med sms och samtidigt slavar under den ökande sms-kulturen (ibid).

En av våra informanter talade om för oss att hon hellre sms:ar än ringer. Hon menar att hon kan säga vad hon vill med sms, utan att bli påverkad av någon annan. Att hon skulle vara mer ensam eller osäker har vi svårt att tro när hon både talar mycket och gärna och att hon i princip träffar sina kompisar varje dag, men att hon sms:ar dem både före och efter ansikte-mot-ansikte mötet. Detta kan kopplas till Gesers (2004) teori om att sms är en högst funktionell metod att utöka den sociala sfären genom en oavbruten kommunikation med högst perifera kontakter som uppkommit genom oförutsedda möten genom tiden.

Interaktion ansikte mot ansikte

För att utveckla det som vi behandlat ovan tar vi hjälp av Thompsons teori när det gäller skillnader mellan möten ansikte-mot-ansikte och via mobiltelefonen. Utifrån hans modell⁴ presenterar vi följande tabell där vi valt att lägga till begreppet reflektion som egenskap då vi tror att detta gör skillnad i kommunikationen.

⁴ Se Thompsons modell sid. 17.

Egenskaper	Interaktion ansikte mot ansikte	Medierad interaktion
Rum-tid-struktur	Samtidig närvaro; delat referenssystem i tid och rum	Separation av kontexter; ökad tillgänglighet i tid och rum
Omfattning av symboliska signaler	Mångfald av symboliska signaler	Begränsad omfattning av symboliska signaler
Handlingsinriktning/Reflektion	Inriktad på specifika andra/Omedelbar	Inriktad på specifika andra/Eftertanke

Möten som sker ansikte-mot-ansikte sker i ett sammanhang där deltagarna är omedelbart närvarande för varandra och därmed också har en gemensam uppfattning om både tid och rum. Vi använder dessutom hela vårt sinnesregister och kroppsspråk med signaler av olika karaktär, t.ex. blinkningar, miner, rynkad panna mm. förutom att interaktionen är dialogisk, dvs. vi för en dubbelriktad kommunikation med frågor och svar/kommentarer i båda riktningarna. De som deltar i en ansikte-mot-ansikte-interaktion är dessutom ständigt sysselsatta med att minska eventuellt uppkomna missförstånd och oklarheter och ”förfina sin förståelse av budskapet” (ibid:109). Missförstånd eller inkonsekvenser som ändå uppstår får deltagarna i kommunikationen att tvivla på uppriktigheten hos den som sänder ut budskapet. Vi kan se i våra intervjuer att de flesta av informanterna tycker sig varit med om missförstånd när de förmedlat sig via sms. De menar att det blir en avskalad kommunikation människor emellan, men som ändå verkar vara den vara mest smidiga. En av informanterna säger att det blir mindre missförstånd ju bättre du känner den du sms:ar med. Det blir lättare att urskilja t ex vilket humör personen är på eller om meddelandet uttrycks med viss ironi för även s.k. ”smileys” kan missförstås och användas fel enligt våra informanter. När det gäller handlingsinriktning så sker denna öga mot öga och reaktionen blir därmed omedelbar utan någon större fördröjning och vi får en därmed en aktiv social responsivitet (Asplund, 1987), vilken kan leda till mindre missförstånd.

Medierad interaktion

Enligt Goffman (2004) är interaktion ”individernas ömsesidiga inflytande på varandras handlingar och sätt att fungera när de befinner sig i varandras omedelbara fysiska närvaro” och Berger & Luckmann (1966) talar om möten ansikte-mot-ansikte som protoypen för

interaktion och att allt annat bara är avarter. Thompson (2001) menar att medierad interaktion kan vara att skriva brev, ringa ett telefonsamtal etc. och förutsätter att man använder ett tekniskt medium som gör det möjligt att överföra information till en annan plats på en annan tid. Här delas därför inte kontexten av samtliga deltagarna då den kan skilja sig åt både i tid och rum men Thompson menar att det ändå sker en interaktion. Deltagarna måste därför förklara det kontextuella genom att t.ex. ange sitt namn, var man befinner sig, datera sitt brev etc. Här talar våra informanter om hur de presenterar sig via sms och telefonsamtal och hur de kan undvika att svara när det står "okänt nummer". I mobiltelefonen finns ju möjligheten att spara ner inkommande samtal med namn vilket informanterna använder och därmed ser dem vem som ringer och någon närmare presentation behövs därför inte. Ännu mer informell kommunikation sker via sms där de oftast vet vem de sms:ar med eftersom det sker en ständig ström av textmeddelanden.

Thompson hävdar vidare att deltagarna är begränsade i sina symboliska signaler vilket kan öka missförstånd och oklarheter. Denna typ av interaktion blir därmed lite mer "öppen" i sin karaktär vilket leder till att deltagarna måste lita på sina egna erfarenheter och tolkningsverktyg när de ska tyda den information de mottar (ibid). Vad vi sett med den ökade betydelsen av medierad interaktion i den moderna världen har det sociala samspelets "interaktionsmix" förändrats. Individerna får inte bara information från ett eller ett fåtal håll utan från en mängd olika håll till skillnad från dem som de möter ansikte-mot-ansikte varje dag. Detta kan vi jämföra med den parallella kommunikation som sker när våra informanter möts ansikte-mot-ansikte och vill att mobiltelefon samtidigt är öppen för inkommande samtal och sms. Vi har genom egna observationer sett att till skillnad från den omedelbara handlingsinriktning som sker ansikte-mot-ansikte så har vi tid för reflektion när vi ska svara på eller skicka ett sms i både positiv och negativ bemärkelse. Positivt med tanke på t.ex. en konflikt som kan dämpas genom att vi tänker efter "före" och negativt i samma bemärkelse. Detta förklarar t ex vår informant Eva som hävdar att det är lättare att visa sin ärlighet via sms än att möta någon ansikte-mot-ansikte. Positivt är väl ändå att det sker en viss fördröjning i meddelandet men att det ändå når mottagaren vilket kan innebära att sms kan fungera som en slags minneslappar eller "trailers for gossip" som Geser uttrycker det (2004:17).

Asplund talar om social responsivitet, vilket innebär att människan har en benägenhet att svara på andras stimuli. Som tidigare beskrivits innefattar den sociala responsivitet två eller flera personer i ett samspel. Den asociala responslösheten är när personen inte blir får någon respons på det den säger. Med sms kan den asociala responsiviteten lätt uppstå genom att mottagaren inte är på gott humör eller helst inte vill prata med personen som skickat sms:et. Enligt Berlin (2005) är en mobiltelefon som är tyst, aldrig ringer eller får några sms, tecken på en ensamhet utan motstycke. I vår enkätundersökning kan vi se att om man får ett sms, så svarar man med ett sms och det är något informanterna också uttrycker genom att säga att de vill ha svar på sina sms eller telefonsamtal vilket Bo menar: *”Ja, om det är någon som ringer till mig så måste man ju typ svara, annars är det samma sak som om någon pratar med en ansikte-mot-ansiktet och bara vänder och går därifrån.”* Här talar Asplund om en stum interaktion som en bestraffning och hur svårt det är att hålla sig neutral när vi står ansikte-mot-ansikte och undvika att reagera när någon ställer en fråga till oss. Vi ser dock en skillnad i kommunikationen ansikte-mot-ansikte och via mobiltelefonen då det är enklare att strunta i att svara på ett sms eller ett inkommande samtal än att vända på klacken och gå därifrån.

Enligt Geser (2004) sker en ökning av kommunikationen genom att vi sänder fler ”omvårdande” meddelanden antingen via sms eller via tal som förmedlar olika känslor. En respondent uttryckte det som att ”bara lite text kan göra en glad”. Vidare menar Geser att vi använder mobilen som ett sätt att uttrycka vår existens i allt högre grad vilket Eva påpekar när hon reflekterar över hur omgivningen hela tiden skickar sms och pratar i telefon så fort någon till synes obetydlig händelse inträffat och berättar ett exempel med om en tjej som satt framför henne på ett flygplan och så fort planet landat plockar tjejen upp mobiltelefonen för att meddela sig med omvärlden och berätta att nu hade hon landat. Det är viktigt för oss alla att bli bekräftade i interaktionen med andra och det kan även vara som Geser uttrycker, att vi hellre svarar med sms för att inte höja graden av interaktion då sms är den lägsta formen (Geser, 2004:18). Vidare talar Geser om hur vår sociala interaktion störs av inkommande samtal vilket innebär en del koreografiska lösningar enligt Katz (2006) som inbegriper en slags dans där mobilanvändarna försöker underlätta den sociala interaktionen så mycket som möjligt även fast den blir avbruten. Vår kvinnliga informant

Eva fortsätter berätta om sina erfarenheter med mobiltelefonen, som vi kan tolka som en koreografisk dans, där Eva sitter och fikar tillsammans med en väninna och förväntas sitta kvar tillsammans med sin vän och vänta och automatiskt anta rollen som bystander när det ringer i väninnans mobiltelefon och hon givetvis svarar.

Mogren (2001) menar att medierad interaktion i form av textmeddelanden kan delas upp i två olika typer. I den ena kategorin handlar det om ett meddelande som är så nära ansikte-mot-ansikte och den sociala interaktionen man kan komma, vilket kräver kontinuerlig respons. Den andra typen av meddelande är de korta och sakliga budskap som bara har en rent informativ uppgift, exempelvis ”mötet är inställt”. Bland våra informanter kan vi se viss skillnad på vad de föredrar, korta eller långa sms. De flesta föredrar längre seriösa samtal ansikte-mot-ansikte och bara kortare meddelanden via sms. Dock är det en av informanterna som hellre och gärna skriver långa och ingående sms istället för att ta detta i telefon eller ansikte-mot-ansikte. Detta skulle kunna vara en Textare som är något mer osäker än sin omgivning. Eller som Mikael som använder ”fegis-sms ” när han inte vill ringa för att meddela att han inte ”kan” träffa sina kamrater. Geser (2004) å andra sidan beskriver det som att det finns två motpoler i mobiltelefonkommunikation; den impersonella och korta affärskommunikationen (korta praktiska överenskommelser) och högst personliga och intima kommunikationen mellan kärlekspar, vänner och familj.

Flera av våra informanter sparar på olika sms vilket kan ge upphov till en känsla av närhet till personerna som skrivit sms:en. Här menar Mogren att all kommunikation är meningsskapande och att vi genom vårt meningsskapande konstruerar vår kultur. Med andra ord genom att spara sms vidareutvecklar vi vår kultur (ibid:30) och det skulle kunna vara ett sätt att vidareutveckla och behålla vardagslivets verklighet (ibid:32).

2. Tid och rum

Vi lever i en ad-hoc-tillvaro där den långsiktiga planeringen tycks försvinna till förmån för plötsligt ändrade planer. Mobilanvändare verkar mer avslappnade i förhållande till hur deras planer och scheman ändras, går in i varandra, påverkar andra möten och förlitar sig på att tillrättalägga detta via mobilen. Här spekuleras även i att begreppet försenad tenderar att försvinna helt pga. den ständiga föränderligheten (Katz, 2006). En av våra informanter

berättade för oss om när han skulle träffa några kompisar en dag. Han ringde upp kompisen för att dubbelkolla träffen, via sin mobil. Kompisen skojar och säger att han inte tänker åka dit varpå mobiltelefonen dör och vår informant åker hem istället. Det visar sig sedan att kompisen står och väntar i alla fall – han skojade ju bara. Det här är ett sätt att visa på att den långsiktiga planeringen kan urholkas med hjälp av mobiltelefonen. Hade inte vår informant haft en mobiltelefon hade kanske den här situationen aldrig ägt rum. Även Mathiesen (2001) har kommit fram till att människor inte gör upp några långsiktiga planer utan istället ”make up plans as they go” (ibid:15f).

Thompson menar att en del av det moderna samhällets utveckling är olika kommunikationsmedia. I vårt fall handlar det om mobiltelefonen, vilken skapar nya former i den sociala interaktionen hos oss människor. Han menar vidare att det föder nya sociala relationer som inte är bundna till varken tid- eller rumsaspekten, vilket blir ett nytt sätt att umgås och interagera, men de är inte sammankopplade till en plats. En av våra informanter i 15-årsåldern visar prov på detta när hon uttrycker att om hon inte hade någon mobiltelefon så skulle hon inte kunna prata med dem som inte befinner sig på samma plats som hon själv, vilket för henne är självklart att kunna göra. Vi ser det som självklart att kunna meddela oss när som helst och till vem som helst och därmed dela varandras livsrum i ett evigt kommunikationsflöde.

3. Mobila meddelande-individer

Enligt Mathiesen (2001) upplever hennes informanter mobiltelefonens största fördelar i dess tillgänglighet och att de behöver den för att kunna nå andra och själva bli nådda men också att de själva vill kunna kontrollera tillgängligheten. Vi kunde se hos våra informanter att de såg fördelar med mobiltelefonen, som t ex att de kan kommunicera med andra var de än är, kan bli nådda överallt och dessutom kunde de se mobilen som en säkerhet och trygghet om det hände något. De flesta av våra informanter stängde aldrig av sina mobiler utan hade dem på ljudlöst. Flera av dem berättade att de kan sitta och sms:a sin kompis som sitter bredvid dem, utan att det syns, som t ex på lektioner i skolan där det ska vara tyst. Det skulle kunna uttryckas att ungdomarna har försonats med ett tyst språk som inte stör, om de verkligen inte vill att det ska det och att de ändå kunde fortsätta en evig kommunikation.

Denna ständiga tillgänglighet skulle kunna skapa problem trots att den är tyst genom att ta ifrån oss fokus på det som verkligen är viktig. Roos (2003) menar att risken är ett extremt behov av mobiltelefonen där vi låter den styra vår vardag. Roos hävdar vidare att det finns exempel på personer som alltid måste ha telefonen påslagen och känner en "addiction" att använda den kontinuerligt bl.a. genom att den inbjuder till helt nya områden som innehåller väldigt få restriktioner. Roos jämför det med övriga missbruk (ibid). Det vi kan se hos våra informanter är att de flesta aldrig stänger av sina mobiler, inte ens under natten och att några känner sig nakna utan den. En av våra informanter menar att nackdelen med tillgängligheten kan vara att om han varit ute och festat och blir lite telefonhungrig (som han uttrycker det) och ringer någon han egentligen inte skulle och dessutom säger saker som han inte skulle ha sagt. Vi kan dra parallellen här med att det samma gäller sms:andet eftersom det är lika lätt eller ännu lättare med tanke på att man varken hör eller ser den andra personen. Mathiesen (2008) menar att i friheten att kunna eller vilja kommunicera ligger även friheten att *inte* kommunicera över huvud taget. Vi har ju alltid valet att stänga av våra mobiltelefoner (ibid:31).

Ett uttryck för social dignitet och högsta respekt är enligt Geser (2004) när man stänger av sin mobiltelefon i andras sällskap. Roos (2003) menar att vi måste utveckla regler eller direktiv kring hur vi ska hantera mobiltelefonen i sociala sammanhang, en slags mobiltelefonens vett och etikett för att undvika irritation och konflikter. Detta gäller i högre grad de som är beroende missbrukare av mobilen och som alltid måste ha den påslagen och tillgänglig, vilket i vissa fall t.o.m. kan leda till olyckor exempelvis i trafiken (ibid). En av våra kvinnliga informanter kan känna sig mycket irriterad över att mobiltelefonen alltid tycks komma i första hand och vi kan tolka det som om hon tycker att det nästan känns som om det finns en oskriven regel att det inte ska ifrågasättas på något vis.

Thompson menar att individen blir sin egen institution genom att alltid ha mobiltelefonen till hands. Detta kan få oanade konsekvenser med tanke på att föräldrar som vill veta var eller vad deras barn gör kan bli lurade in i en säkerhet som egentligen inte finns. I och med att barnet är den egna institutionen kan det väljas att undanhålla och småljuga om var det är och vad det gör om kommunikationen mellan barnet och föräldern sker via sms. Våra

informerar sa sig alla att det var lättare att småljugna via sms och dölja sig bakom mobiltelefonen.

Att tekniska artefakter skulle kunna göra att människan isolerar sig mer och mer från det sociala samspelet genom möten ansikte mot ansikte är något Giddens berör. Vi kan se detta hos våra informanter då de säger sig vilja ta pinsamma eller allvarigare saker som att göra slut ansikte-mot-ansikte, trots att några av dem uttrycker att det är lättare att vara ärlig i kommunikationen via sms. I vår enkät visade det sig att av 52 stycken är det 34 stycken som träffar sina vänner minst en gång i veckan. Det återstår alltså 18 stycken som träffar dem mindre tid än så. En av dem träffar aldrig sina vänner ansikte-mot-ansikte. Kanske är detta ett tecken på att det finns människor som blivit slavar under de tekniska artefakterna? Här talar Geser (2004) vidare om hur en av konsekvenserna med frigörelseaspekten hos mobilen kan vara att vi blir mindre benägna att lära oss social kompetens utan förlitar oss istället på våra ständigt tillgängliga mobil-vänner i kontaktboken vilket också kan leda till att självförtroendet i förlängningen undermineras genom att vi får svårare att förlita oss på vår egen uppfattning istället för alla andras.

4. Roller

Katz har bl.a. studerat hur individer använder sitt kroppsspråk i offentliga sammanhang när de pratar i mobiltelefonen och tycker det är lämpligt att använda termen ”dans” för att beskriva detta. Oavsett vem som använder mobiltelefonen måste alla inta speciella platser och rörelsemönster bland folkmängder för att åstadkomma en smidig social interaktion. Vi ser prov på denna ”dans” Katz talar om när våra informanter påvisar att de gör som andra gör i deras omgivning. Om andra runt omkring dem sms:ar, tar de upp mobilen och gör det samma. Ett annat exempel är när informanterna vill undvika olika situationer eller personer, så som att sitta själv på bussen eller undvika en telefonförsäljare eller en bekant de inte vill prata med just då. Här uppstår också, enligt Katz, informella och tysta överenskommelser t.ex. när den som pratar i mobilen är på väg att avsluta sitt samtal står den icke-medverkande fysiska personen bredvid och är plötsligt tillbaka med blick och fokusering på mobilanvändaren (Katz:67). Denna ”stage phoning” blir mer uppenbar när vi som observanter börjar lägga märke till hur människor i omgivningen hanterar sina mobiler. Här

sker dessuom en koreografi som enligt Geser består antingen av flykt, dvs. vi lämnar platsen och personen för att tala avsides, eller att vi avbryter interaktionen ansikte-mot-ansikte och låter bystandern sitta hjälplöst och se på när vi samtalar eller slutligen så försöker vi upprätthålla en simultan interaktion. Den senare kan endast pågå under enklare former av interaktion, dvs. när det inte krävs så stort verbalt engagemang från någon part (Geser, 2004:23).

Vidare ser en del mobiltelefonen som en ”*Extension of Self*” och därför skräddarsyr mobilerna efter egen smak och sätter personliga ringsignaler för att uttrycka en slags individualism bland mängden mobiltelefonanvändare (Mathiesen, 2001:26). Mats Berlin⁵ menar i sin D-uppsats i psykologi att mobiltelefonen har viss betydelse för självkänslan eftersom mobiltelefonen ofta ses som en del utav sig själv och jämförs även med en nära vän som man bär med sig överallt (Berlin, 2005:3). För tonåringar t.ex. är mobil kommunikation ett skapande av en personlig sfär där de kan kommunicera med varandra och kontrollera sina egna öden. De ser dessutom sms som de skickar till varandra som symboler för vänskap och de uppskattar varandras uttryck för denna. Sms sparas ofta i telefonens minne som en slags påminnelse om hur omtyckta de är och som ett slags bevis för att de är uppskattade. I och med det starka inflytande som mobiltelefonen har i ungdomarnas tillvaro kan det bli oerhört ensamt med en mobiltelefon som aldrig ringer eller inte har många kontakter i telefonboken. Å andra sidan kan detta kanske förklaras med ungdomars identitetssökande som många gånger handlar om att jämföra sig med majoriteten och utifrån denna gemensamma plattform finna sig själv. Det kanske också kan förklaras genom den omåttliga popularitet som bl.a. ny teknik får bland ungdomar framför allt och att alla kanske inte är intresserade av denna. Av våra informanter var det fyra stycken, tre 15-åringar och en 25 år som sa att de absolut inte skulle kunna klara sig utan mobiltelefoner. Två av dem uttryckte tydligt att de skulle känna sig nakna utan mobilen. De verkade se sin mobil som en del av sig själva, sin identitet.

Goffman talar om sociala roller som vi intar i interaktionen med andra människor. Det kan vara genom att använda mobiltelefonen för att kunna skapa distans till någon som blir allt

⁵ Högskolan i Kristianstad

för närgången och ändå behålla sitt ansikte utåt. Det här skulle passa bra in på en av våra informanter som helst tar personliga saker via sms, vilket vi anser blir ett sätt för henne att distansera sig från personen men också från sina egna känslor när de blir för mycket. Vi kan också inta olika roller samtidigt, beroende på med vem vi är, vem vi pratar med och var vi är. Via en mobiltelefon kan vi också inta flera roller simultant i flödet av sms som skickas mellan oss och andra personer och i folkmängder där vi antar rollen som både bystander och aktör i denna "stage phoning". Här är frågan vilket ansikte vi använder i vår parallella interaktion, är det ansiktet som riktas mot omgivningen eller det ansikte som riktas mot den pågående mobiltelefon-konversationen (Geser, 2004:23), eller båda två samtidigt?

Reflektioner

Vi påbörjade vår studie i slutet av oktober med att leta efter lämpliga informanter som skulle kunna ge oss underlag till vår studie om mobiltelefoner och dess inverkan på människors tillvaro. Det primära för oss då var att få ett material som kunde bygga en empiri som skulle kunna ligga till grund för vår uppsats. Vår undersökning utgick ifrån en intervjuguide som vi omsorgsfullt förberedde med bl.a. egna dagböcker och enkäter för att finna relevanta frågor som berörde den dagliga användningen av mobiler och sociala konsekvenserna härur. När vi senare i processen sökte efter tidigare forskning fann vi en del material som var relevant och först i slutet av våra eftersökningar fann vi Hans Geser och hans utveckling av en teori om mobiltelefoner. Hade vi hittat detta material i ett tidigare stadium av vår forskningsprocess hade vår intervjuguide sett helt annorlunda ut eftersom Gesers arbete i stort sett svarade på våra befintliga frågor. Intressant hade även varit att djupare studera hans resultat och komma vidare, vilket vi tror blir aktuellt när ”våra 15-åringar” och även yngre barn som får mobiltelefon tidigt, växer upp och har hanterat denna ”självkla” del av livet under en längre period.

Det vore också intressant att vidareutveckla det som Katz (2006) kallar för koreografi, dvs. när vi omedvetet rör oss på olika sätt för att mer eller mindre omedvetet göra den sociala interaktionen så smidig som möjligt – vad är det för krafter som styr och hur kan detta användas i mer positiva syften? Strävar vi människor omedvetet mot att bli mer informationsbärande människor med tanke på de produkter som tas fram? Mini-datorer, hand-espresso och de senaste mobiltelefonerna som fungerar som små mini-pc med all information som där kan innefattas.

Vad gäller metoden så fann vi det svårt att vid intervjuerna fördjupa oss och vidareutveckla diskussionen då det var lätt att ämnet hade tendensen att dra ut på tiden och leda till långt fler tankar kring ungdomars känslor och relationer, vilket i sig vi tycker är oerhört intressant men som inte riktigt hör till ämnet. Detta tycktes även gälla våra övriga informanter och det tolkade vi som om möten ansikte-mot-ansikte med samtal om relevanta och intressanta frågor kanske inte tillhör vardagens mest prioriterade sysslor. Här vill vi

återkomma till den öppna diskussion som vi upplevde med våra informanter och som föder nya tankar och idéer och som egentligen blev själva navet i vår studie. Vidare upplevde vi att när frågan om storleken på kontaktboken i mobilen kom upp så uppstod en stunds tystnad och en viss förlägenhet spreds bland vissa informanter. Det tolkade vi som att det var en känslig fråga då många såg det som ett bevis på hur många vänner och stort kontaktnät de hade.

Under skrivandets gång av denna uppsats skrev vi bland annat en egen dagbok om hur vi själva använder vår mobiltelefon och vi började dessutom reflektera mer på vår omgivning och hur andra människor beter sig med sina mobiltelefoner. Här kunde vi tydligt se det Roos (2003) talar om, dvs. beroendet av mobilen som gör att vi inte ens är medvetna om vad vi gör utan är så upptagna med vår egen tanke att vi inte ser de konsekvenser den kan orsaka, som exempelvis irritation hos andra över att ständigt sätta mobilen i första hand om den ringer eller det kommer ett sms. Vi upplevde dessutom att vi pga. olika bostadsorter kunde använda mobiltelefonen i allra högsta grad avseende diskussioner och avstämningar i vårt arbete med uppsatsen. Det var exempelvis befriande att kunna skicka iväg ett sms och sedan "vara av" med den tanken som annars skulle ligga och vänta och kanske glömmas bort och använda mobiltelefonen som ett anteckningsblock fastän med direkt eller fördröjd kommunikation.

Eftersom sms som medierad kommunikationsform verkar öka bland ungdomar och de använder mobilen som uttrycksmedel istället för informationskanal funderade vi till sist över skillnaderna mellan våra möten ansikte-mot-ansikte och att skicka sms om individens uppfattning av andras verklighet förändras i och med att vi inte använder alla våra resurser och sinnen. Vi bildar ju föreställningar om hur personen i andra änden av mobiltelefonen har det och hur den människan ser ut och hur mycket förlorar vi i kunskap och erfarenheter genom att texta fram vår kommunikation? Kommer missförstånden att bli våra egna sanningar som vi bär med oss som mobila meddelande- och kunskapsindivider?

Referenser

- Ahrne, G. (2007). *Att se samhället*.
Stockholm: Liber
- Alvesson, M. & Deetz, S. (2000). *Kritisk samhällsvetenskaplig metod*.
Lund: Studentlitteratur
- Asplund, J. (1987). *Det sociala livets elementära former*.
Göteborg: Daidalos
- Andersen, H. & Kaspersen, L. B. (red.) (2003). *Klassisk och modern samhällsteori*
Lund: Studentlitteratur
- Berger, P., L. & Luckmann, T. (1966). *Kunskapssociologi*
Stockholm: Wahlström & Widstrand
- Castells, M. (1997). *Informationsåldern, ekonomi, samhälle och kultur. Band I. Nätverkssamhällets framväxt*
Göteborg: Daidalos
- Davies, Karen (1999). Närhet och gränsdragning – att nå andra sorters kunskaper genom deltagande observation. Sjöberg, K. (red.). *Mer än kalla fakta. Kvalitativ forskning i praktiken*.
Lund: Studentlitteratur
- Egidius, H. (2005). *Natur och Kulturs Psykologilexikon*.
Stockholm: Natur och Kultur
- Garnet, J. (2005) *Hallå – Om telefonens första tid i Sverige*
Lund, Historiska Media
- Giddens, A. (2003). *Sociologi*
Lund: Studentlitteratur
- Gilje, N. & Grimen, H. (1992). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*.
Göteborg: Daidalos
- Goffman, E. (1969). *Where the action is*.
London: Allen Lane the Penguin Press
- Goffman, E. (2004). *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik*.
Stockholm: Norstedts

- Habermas, J. (1988). *Kommunikativt handlande. Texter om språk, rationalitet och samhälle*
Göteborg: Daidalos
- Johnson, A. (2001) *Den mobila verkligheten – inte bara prat*
Stockholm, Ekerlids förlag
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun.*
Lund: Studentlitteratur
- Mogren, R (2005). *Meningsskapande med e-post och sms – en kulturstudie.* Pedagogik &
Media-seminariet. Skriftserien, nr 11. Stockholms Universitet.
Stockholm: Intellecta Docusys
- Mulinari, D. (1999). Vi tar väl kvalitativ metod – det är så lätt. Sjöberg, K. (red.). *Mer än
kalla fakta. Kvalitativ forskning i praktiken*
Lund: Studentlitteratur
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer.*
Lund: Studentlitteratur
- Thompson, J. B. (1995). *Medierna och moderniteten.*
Göteborg: Daidalos
- Thurén, T. (1991). *Vetenskapsteori för nybörjare.*
Stockholm: Liber

Artiklar: mm:

- Berlin, M. (2005). *Betydelsen av självkänsla och Locus of Control för
mobiltelefonanvändning.* D-uppsats i Psykologi, Högskolan i Kristianstad. Tillgänglig den
9 januari 2009 på:
<http://eprints.bibl.hkr.se/archive/00000718/>
- Geser, Hans (2004). *Toward a Sociological Theory of the Mobile Phone.* Online
Publications. Zuerich, May 2004 (Release 3.0). Tillgänglig den 3 januari 2009 på:
http://socio.ch/mobile/t_geser1.pdf
- Geser, Hans (2006). Is the Cell Phone Undermining the Social Order? Understanding
Mobile Technology from a Sociological Perspective. *Knowledge, Technology & Policy*,
vol. 19, nr. 1, ss. 8 – 18.
- Katz, J. E. (2006). Mobile Communication and the Transformation of Daily Life: The Next
Phase of Research on Moibles. *Knowledge, Technology & Policy*, vol. 19, nr. 1, ss. 62 - 71.

Mathiesen, S. (2008). *"If I Want to I Can Always Turn It Off". A Study of the Social Impacts of Mobile Phones*. Avdelningen för Socialantropologi, Linköpings Universitet. Tillgänglig den 9 januari 2009 på:

<http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:18414>

Post och Telestyrelsen (2007). *Svensk Telemarknad första halvåret 2007*. Tillgänglig den 15 november 2008 på:

<http://svensktelemarknad.se/PTS1H2007>

[/Svensk%20telemarknad%20f%C3%B6rsta%20halv%C3%A5ret%202007.pdf](#)

Post och Telestyrelsen (2007). *Individundersökningen 2007 - svenskarnas användning av Internet och telefoni - PTS-ER-2007:26 - 28 november 2007* Tillgänglig den 15 november 2008 på:

<http://www.pts.se/sv/Dokument/Rapporter/Telefoni/2007/Individundersokningen-2007---/svenskarnas-anvandning-av-Internet-och-telefoni---PTS-ER-200726---28-november-/2007/>

Post och Telestyrelsen, PTS (2009) *Mobil telefoni*. Tillgänglig den 3 januari 2009 på:

<http://www.pts.se/sv/Telefoni/Mobil-telefoni/>

Reid, Donna & Reid, Fraser (2004). *Insights into the Social and Psychological Effects of SMS Text Messaging*. Tillgänglig den 8 oktober 2008 på:

<http://www.160characters.org/documents/SocialEffectsOfTextMessaging.pdf>

Roos, J.P. (2003). *Postmodernity and Mobile Communications*. Tillgänglig den 14 november 2008 på:

<http://www.valt.helsinki.fi/staff/jproos/mobilezation.htm>

TeliaSonera (2009) *Nytt sms-rekord* Tillgänglig den 3 januari 2009 på:

<http://www.teliasonera.se/press/pressreleases/item.page?prs.itemId=401594>